

ชวานากับการเปลี่ยนแปลงสังคม*

กนกศักดิ์ แก้วเทพ

คำนำ

แม้ว่าโลกเราจะพัฒนาเข้าสู่ยุคพัฒนาแล้วก็ตาม ชวานาซึ่งเป็นผู้มีฐานะ
ทำค้อยที่สุดในสังคมโลกก็ยังเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่และเผชิญอยู่กับความยากจนเหมือน
เดิม กล่าวโดยทั่วไปแล้วชวานามีได้มีความสำคัญในแง่ที่เป็นประชากรส่วนข้างมาก
ของโลกเพียงอย่างเดียว เพราะถ้ามองจากทัศนะทางเศรษฐกิจจะเห็นได้ว่า ชวานา
เป็นผู้ผลิตเลี้ยงสังคมโลก และมีส่วนช่วยให้สังคมโลกพัฒนาก้าวหน้ามาตลอดด้วยดี
การพัฒนาเศรษฐกิจทางค้ำอุตสาหกรรมในช่วงเวลาที่ผ่านมาเจริญเติบโตได้ก็เพราะ
มีชวานาเป็นฐานที่สำคัญ ดังนั้นถ้าปราศจากชวานาเสียแล้ว โลกเราคงจะถึงจุดจบ
เป็นแน่ เพราะเมื่อสังคมศาสตร์ขาดพื้นฐานการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหาร โลก

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “ประวัติการเคลื่อนไหวของชวานาไทยจากอดีต-
ปัจจุบัน : บทวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์การเมือง” ที่ผู้เขียนเสนอต่อสมาคมสังคมศาสตร์
แห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2525 ผู้เขียนขอขอบคุณสมาคมสังคมศาสตร์แห่ง
ประเทศไทยให้ทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้ไว้ ๓ ทุนอีกครั้งหนึ่ง สำหรับบทความนี้จะ
จำกัดอยู่ เฉพาะ การถกเถียงด้านทฤษฎีและประสบการณ์จากข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบทบาททางการ
เมืองของชวานาและเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพราะเรื่องการเคลื่อนไหวของชวานาไทย
ทั้งในอดีตและปัจจุบันนี้ ผู้เขียนได้เสนอไว้แล้วในตอนที่ “การเคลื่อนไหวของชวานาไทย
ในอดีต” ตีพิมพ์ใน วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ฉบับว่าด้วยชนบทไทย (มีนาคม 2526) ส่วนการเคลื่อนไหวของชวานาไทยยุคปัจจุบันนี้
พิมพ์อยู่ใน วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง 2 : 4 (เมษายน-มิถุนายน 2526) เรื่อง “บท-
วิเคราะห์สหพันธ์ชวานาชาวไร่แห่งประเทศไทย : การเคลื่อนไหวของชวานาไทยในสหประชา-
ชาติไทยเบ็กบาน”.

ก็คงไม่อาจพัฒนาต่อไปได้ สำหรับในบางประเทศเช่น จีน แม้ว่าจะได้มีการเปลี่ยนแปลงประเทศไปเป็นสังคมนิยมแล้วก็ตาม ชาวนา ก็ยังมีความสำคัญมากขึ้น ทั้งนี้เพราะชาวนาจีนเป็นคนส่วนใหญ่ที่สุดของประเทศ ซึ่งการสร้างพรรคสังคมนิยมให้บรรลุเป้าหมายจำเป็นต้องได้รับความร่วมมืออย่างเอกราชจากการจกมวตชนชาวนา (Gurley, 1976)

กล่าวทางด้านการเมือง ความสำคัญของชาวนาคูจะมีมากยิ่งขึ้น ถ้าเรากศึกษาประวัติศาสตร์ในอดีต เราจะเห็นถึงเรื่องราวของชาวนาที่ลุกขึ้นต่อสู้กับเจ้าที่ดิน ผู้ปกครอง อำนาจรัฐ เรื่อยมาไม่ขาดสาย ในบางแห่งเช่น จีน การลุกขึ้นสู้ของชาวนาหรือที่เรียกกันว่า "กบฏชาวนา" สามารถทำการโค่นล้มราชวงศ์เดิม และจัดตั้งราชวงศ์ใหม่เพื่อทำการปกครองประเทศต่อไปให้อยู่คิธรรมกว่าเดิมได้หลายครั้งหลายครา อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่แล้วการต่อสู้ของชาวนามักจะประสบกับความพ่ายแพ้และสิ้นหวัง ทั้ง ๆ ที่บางครั้งชาวนามีการรวมตัวกันขนาดใหญ่มาก มีผู้ให้ข้อสังเกตว่า ที่ชาวนาพ่ายแพ้ันั้นเพราะมิได้ประสานการต่อสู้เข้ากับชนชั้นอื่น ๆ ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมสมัยใหม่ ที่ชาวนาไม่ได้ประสานการต่อสู้ของตัวเองเข้ากับชนชั้นกรรมกรในเมืองที่กำลังเจริญเติบโต (Slaughter, 1975, p. 97) ในขณะที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญของโลก ซึ่งได้กลายมาเป็นรากฐานทางการเมืองของโลกในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปฏิวัติประชาธิปไตยของชนชั้นนายทุนฝรั่งเศสปี ค.ศ. 1789 หรือการปฏิวัติสังคมนิยมของรัสเซียปี ค.ศ. 1917 กิติ ชาวนามิบทบาทสำคัญในการทำให้การปฏิวัติทั้งสองครั้งนี้ประสบความสำเร็จ สำหรับในปัจจุบัน ความสำคัญของชาวนาก็ได้ลดน้อยลงไปเลย ดังจะเห็นได้จาก การศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในประเทศกำลังพัฒนานั้นเป็นไปไม่ได้เลยที่จะขาดเสียซึ่งการวิเคราะห์อย่างละเอียดถี่ถ้วนถึงประวัติศาสตร์และความก้าวหน้าของการเคลื่อนไหวชาวนาในประเทศเหล่านี้ (Alexandrov, 1974, p. 351; Beteille, 1979, pp. 23-24, 38, 77)

ดูเหมือนว่า การสนใจศึกษาพฤติกรรมการเมืองของชาวนาทั้งในด้านการควบคุมเพื่อรักษาอำนาจ และผลประโยชน์ของผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจคนเดิมหรือกลุ่มเดิม และการศึกษาเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมเก่าคูจะมีมากขึ้นเมื่อชาวนามีส่วนร่วมและมีบทบาทที่สำคัญในการปฏิวัติสังคมของประเทศด้อยพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นในเอเชีย อฟริกา หรือลาตินอเมริกา และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีของจีน (1949) กิวบา (1962) และเวียคนาม เพราะนอกจากจะไม่ค่อยเป็นไปคามทฤษฎีการปฏิวัติสังคมไปสู่สังคมนิยม ตามแบบฉบับที่มาร์กซ์คาดคะเนไว้แล้ว ที่สำคัญกว่านั้นก็คือ การที่ชาวนาซึ่งมักจะได้รับการศึกษาตลอดตัว เป็นกลุ่มคนที่ต่ำต้ง อนุรักษ์นิยม โลกของตัวเอง ฯลฯ ได้กลายมาเป็นพลังที่สำคัญของการปฏิวัติสังคมเหล่านี้ คำกล่าวของ ฟานท์ ฟานอน คงใช้อยันความคิข้างคั้นนี้ได้เป็นอย่างดี

“...และเป็นที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ในประเทศอาณานิคมทั้งหลาย ชนชั้นชาวอาณานิคมเท่านั้นที่เป็นชนชั้นที่ปฏิวัติ เพราะสำหรับพวกเขาแล้วไม่มีอะไรที่จะสูญเสีย มีแต่จะได้ ชาวอาณานิคมที่กำลังออกค่าย ที่อยู่นอกระบบชนชั้น เป็นพวกแรกในบรรดาคนที่ถูกกดขี่ด้วยกันที่ค้นพบว่า ความรุนแรงเพียงอย่างเดียวเท่านั้นที่จะได้ทุกสิ่งทุกอย่างมา สำหรับพวกเขาแล้ว ไม่มีคำว่า ‘ประนีประนอม’...” (Fanon, 1965, p. 48)

มิเชล โลว์ (Michael Löwy, 1981, p. 210) ได้สะท้อนลักษณะและบทบาทที่สำคัญบางประการของชาวอาณานิคมในการปฏิวัติสังคมนิยมทั้งหลายภายหลังปี ค.ศ. 1917 เอาไว้ดังนี้

- 1) ชาวอาณานิคมเป็นองค์ประกอบสังคมที่ใหญ่ที่สุดของกระบวนการปฏิวัติ อย่างน้อยที่สุดก็จนกระทั่งถึงช่วงการยึดอำนาจรัฐ กล่าวคือ ชาวอาณานิคมเป็นส่วนประกอบที่ใหญ่ที่สุดของทั้งพรรคปฏิวัติและกองทัพประชาชน
- 2) การเคลื่อนไหวของชาวอาณานิคมจากการปฏิวัติรัสเซียปี 1917 แล้ว มิได้เป็นผลมาจากการเคลื่อนไหวของมวลชนกรมาชีพในเมืองที่ไปกระตุ้นให้เกิดการลุกขึ้นต่อสู้ของชาวอาณานิคม
- 3) การที่มวลชนชาวอาณานิคมจำนวนมากได้ให้การสนับสนุนและเข้าร่วมเป็นสมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์ และมีได้บังคับเป้าหมายการปฏิวัติสังคมนิยมเอาไว้เลย (ยกเว้นกรณีของคิวบา ที่มาแสดงออกชัดเจนในปี ค.ศ. 1960)
- 4) การจักระบบการเกษตรแบบรวมหมู่ที่ก้าวหน้ากว่าเดิมภายหลังจากยึดอำนาจรัฐเอาไว้ได้แล้วได้รับการสนับสนุนจากมวลชนชาวอาณานิคมในชนบท ซึ่งตรงกันข้ามกับกรณีของรัสเซียที่ได้รับการคัดค้านอย่างมากจากชาวอาณานิคม

จากลักษณะและบทบาทของชาวอาณานิคมในการปฏิวัติสังคมนิยมดังกล่าว จะเห็นได้ว่า มีข้อเท็จจริงจำนวนมากที่ยืนยันถึงบทบาทที่สำคัญของชาวอาณานิคม และมีส่วนอย่างมากที่ทำให้การปฏิวัติในคริสต์ศตวรรษที่ 20 นี้มีลักษณะเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด ฉะนั้น จึงไม่อาจกล่าวได้ว่า สิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้แล้วในประวัติศาสตร์เป็น “อุปคิเหตุทางประวัติศาสตร์” หรือเป็นลักษณะที่เบี่ยงเบนออกจากบรรทัดฐาน (norm) ทั่วไป มีแต่การเผชิญหน้ากับสิ่งเหล่านี้โดยตรง และใช้การอธิบายที่เป็นวิทยาศาสตร์เท่านั้นจึงจะเข้าใจปรากฏการณ์เหล่านี้ได้ ดังที่ อีริก วูล์ฟ (Eric Wolf) ได้ชี้ให้เห็นเช่นกันว่า การปฏิวัติสังคมนิยมในศตวรรษนี้สำเร็จได้ก็เพราะมีการเคลื่อนไหวของชาวอาณานิคมช่วย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวอาณานิคมซึ่งได้รับการมองว่าเป็นกลุ่มคนที่มีความคิดต่างมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ (Cf. Hobsbawm, 1973, p. 12) และจากจุดนี้เองที่ทำให้พฤติกรรมทางการเมืองของชาวอาณานิคมจะเป็นสิ่งที่ท้าทายต่อการศึกษาค้นคว้าวิจัยมากที่สุดเรื่องหนึ่ง

1. บางทัศนะของนักทฤษฎีปฏิวัติสังคมนิยม ต่อบทบาทของชาวนาในการเปลี่ยนแปลงสังคม

เพื่อเป็นการทำความเข้าใจถึงพัฒนาการความคิดเกี่ยวกับบทบาทของชาวนาในการเปลี่ยนแปลงสังคม ข้อเขียนในส่วนนี้จะไล่ถนัดถึง ทัศนะต่อชาวนาของนักทฤษฎีปฏิวัติที่สำคัญบางคนคือ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) นักทฤษฎีปฏิวัติสังคมนิยมแบบวิทยาศาสตร์ วี. ไอ. เลนิน (V.I. Lenin) ผู้นำคนสำคัญของการปฏิวัติสังคมนิยมรัสเซีย ค.ศ. 1917 และเหมา เจ๋อตุง (Mao Tse-Tung) ผู้นำการปฏิวัติจีน ค.ศ. 1949 อย่างไรก็ตาม ข้อเขียนในส่วนนี้จะเน้นที่มาร์กซ์เป็นสำคัญ เพราะเป็นทั้งรากฐานความคิดและที่มาของการถกเถียงพฤติกรรมทางการเมือง ส่วนทัศนะและผลงานของเลนินและเหมาที่เกี่ยวกับชาวนานั้นจะกล่าวถึงเฉพาะส่วนที่สำคัญเท่านั้น ทั้งนี้เพราะได้มีการกล่าวถึงรายละเอียดเอาไว้แล้วในหัวข้อ 2.2

1.1 มาร์กซ์กับชาวนา

กล่าวทางด้านทฤษฎีของลัทธิมาร์กซ์แล้ว สังคมนิยมซึ่งเป็นสังคมในอนาคตจะเป็นสังคมที่พัฒนามาจากสังคมทุนนิยมเอง บนรากฐานของความขัดแย้งของสองชนชั้นหลักคือนายทุนกับกรรมกร ด้วยเหตุนี้เองมาร์กซ์จึงจะไม่ค่อยให้ความสำคัญแก่ชาวนาเลยในการปฏิวัติสังคมนิยม ทั้งนี้เพราะชาวนามีได้เป็นตัวแทนของความก้าวหน้าในสังคมนิยมใหม่ หากแต่

เป็นชนกที่เหลื่อจากสังคมเก่า เมื่อเกิดการปฏิวัติสังคมนิยมขึ้นในรัสเซีย ค.ศ. 1917 และในประเทศยุโรปตะวันออกในเวลาต่อมา ความคิดข้างต้นนี้ของมาร์กซ์ก็จะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก ดังจะเห็นได้จากมีหนังสือบางเล่ม อาทิเช่น **Marx against the Peasant** ของ David Mitrany เขียนขึ้นมาเพื่อโต้มาร์กซ์โดยตรงทีเดียว ฮัมซา อาลี ได้ให้ข้อคิดเห็นในประเด็นนี้เอาไว้ว่า "...เมื่อพิจารณาจากกรอบของการปฏิวัติกฏมพี (bourgeois revolution) (ที่เกิดขึ้นในอดีต) และแนวโน้มการปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมมาชีพ (proletarian revolution) (ในอนาคตแล้ว) ทำให้คำถามเกี่ยวกับชาวนามีได้เป็นประเด็นสำคัญสำหรับการถกเถียงทางการเมือง(สำหรับมาร์กซ์)..” (Alavi, 1973b, p. 25) ในขณะที่มอริซ ไมต์เนอร์มองต่างออกไปว่า "...(การที่) มาร์กซ์เข้าใจบทบาทของชาวนาในการปฏิวัติสังคมนิยมผิดไปนั้นมิได้เกิดจากความผิดพลาดในเรื่องข้อกำหนดที่ตายตัวทางด้านพัฒนาการของเทคโนโลยี (determinism of technological development) หากแต่เกิดจากข้อสมมุติฐาน(ของมาร์กซ์) ที่ต่ำกว่า ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนามีการรวมตัวกันอย่างไร และการรวมตัวกันเช่นนี้มีผลในการจำกัดจิตสำนึกของชาวนาอย่างไร..." (Cf. Lewis/Hartford, 1974, pp. 8-9)

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว ข้อเขียนส่วนหนึ่งของมาร์กซ์เองก็ก็จะมีส่วนสนับสนุนทัศนะในค้ำ้นลบ

คือชาวนาคาบที่กล่าวมาข้างต้นนี้ค่อนข้างมาก ข้อเขียนที่มีชื่อเสียง (อ็องจัว) และมักจะถูกอ้างอยู่เป็นประจำเวลาพิจารณาถึงทักษะของมาร์กซ์คือ *ชาวนาคาบทั่วไป* คือ ข้อความที่มาร์กซ์กล่าวถึง *ชาวนาฝรั่งเศส* ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในงานเขียนที่วิเคราะห์การเมืองที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปที่ชื่อ **“The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte”** (1851) ก่อนหนึ่งของงานชิ้นนี้มาร์กซ์กล่าวถึงชาวนาฝรั่งเศสเอาไว้ว่า

“...ชาวนาที่ถือครองที่ดินขนาดเล็กรวมตัวกันเป็นมวลชนจำนวนมากหลายศตวรรษ สมัชชาของกลุ่มอาศัยอยู่ในสภาวะที่คล้ายคลึงกัน แต่ไม่ได้เชื่อมความสัมพันธ์ด้านต่าง ๆ ต่อกันและกัน วิธีการผลิตของพวกเขาได้แยกพวกเขาออกจากกันแทนที่จะนำเข้ามาผูกพันร่วมกัน ความโดดเดี่ยวนี้จะมีมากขึ้น เนื่องจากระบบการติดต่อสื่อสารที่เลวลงของประเทศฝรั่งเศส และเพราะความยากจนของชาวนาเอง พื้นที่สำหรับการเพาะปลูกที่ขนาดเล็ก ทั้งยังไม่มีการแข่งขันกันทำ ในการเพาะปลูกไม่มีการใช้วิทยาศาสตร์ ดังนั้นจึงไม่มีการพัฒนาที่หลากหลาย ไม่มีความชำนาญพิเศษ ไม่มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่กว้างใหญ่ ครอบครัวชาวนาแต่ละครอบครัวเกือบพึ่งตัวเองได้ ทั้งหมดผลิตเครื่องบริโภคส่วนใหญ่ได้โดยตรง ฉะนั้นมีเจย์ในการดำรงชีพจึงได้มาจากการแลกเปลี่ยนผ่านธรรมชาติมากกว่าการเกี่ยวพันทางสังคม การที่ชาวนาถือครองที่ดินขนาดเล็ก ครอบครัวของชาวนาเรียงรายกันไป หน่วยเล็กจำนวนหนึ่งของครอบครัวรวมตัวเป็นหมู่บ้าน หมู่บ้านจำนวนหนึ่งรวมเป็นอำเภอ ในลักษณะนี้เองที่ชาวนาฝรั่งเศสประกอบไปด้วยมวลชนอันกว้างใหญ่ที่มีลักษณะ

เหมือนกัน ดังเช่น “มันฝรั่งในถุงคือเป็นรูปปลอกมันฝรั่ง” ควบไค้ที่ครอบครัวนับล้านครอบครัวของชาวนาฝรั่งเศสยังมีชีวิตอยู่ภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจของการดำรงอยู่ที่ได้แยกวิถีชีวิต ผลประโยชน์และวัฒนธรรมของพวกเขาออกจากวิถีชีวิต ผลประโยชน์และวัฒนธรรมของชนชั้นอื่น ทั้งยังทำให้พวกเขาอยู่ในฐานะที่เป็นศัตรูกับชนชั้นอื่นแล้วละก็ ถือได้ว่าพวกเขาได้รวมกันเป็นชนชั้นขึ้นมา (class in itself) แต่ควบไค้ที่ความเกี่ยวข้องกันในระดับท้องถิ่นในหมู่ชาวนาที่ถือครองที่ดินขนาดเล็กและเอกภาพของผลประโยชน์ของพวกเขาไม่ได้มีลักษณะเป็นชุมชน หรือเป็นความผูกพันร่วมกันในระดับชาติ หรือองค์กรทางการเมืองในหมู่พวกเขาแล้ว ในที่นี้ชนพวกเขาไม่ได้รวมตัวกันขึ้นเป็นชนชั้น (class for itself) ผลก็คือ พวกเขาไม่สามารถที่จะต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ทางชนชั้นของตนได้ด้วยตนเอง ไม่ว่าจะอยู่ในรัฐสภา (Parliament) หรือในที่ประชุม (Convention) พวกเขาไม่สามารถเป็นตัวแทนของตัวเองได้ หากแต่จะต้องมีคนอื่นเป็นตัวแทนให้ ในเวลาเดียวกัน ผู้แทนของพวกเขาจะแสดงตัวเป็นเจ้านาย (Master) หรือเป็นผู้มีอำนาจเหนือพวกเขา ตลอดจนคล้ายกับมีอำนาจรัฐที่ไม่จำกัดในอันที่จะปกป้องพวกเขาจากชนชั้นอื่น อีกทั้งยังจะต้องนำเงินและแสงแดดจากเบองบมาให้แก่พวกเขาได้ด้วย ด้วยเหตุนี้การแสดงออกขั้นห้ายสุดของอิทธิพลทางการเมืองของชาวนาที่ถือครองที่ดินขนาดเล็กจึงอยู่ในรูปของการยอมรับอำนาจที่มีอยู่ในสังคม..”(Marx, 1973, pp. 238-9)

จากข้อความข้างต้นนี้ เราพอจะสรุปได้ว่า แม้ว่าชาวนาฝรั่งเศสจะมีจำนวนมหาศาล แต่เนื่องจากระบบการผลิตที่ย่อยที่ชาวนาแต่ละครอบครัวเป็นเจ้าของที่ดินขนาดเล็ก และสามารถพอเลี้ยงตัวได้ในทางเศรษฐกิจ ประกอบกับความยากลำบากในการศึกษาคือสื่อสารกัน ทำให้ชาวนาค่อนข้างเป็นอิสระมากกว่าที่จะผูกพันกับคนอื่น ด้วยเหตุนี้ ชาวนาจึงมีแนวโน้มที่จะมีลักษณะความคิดแบบเอกราชตัวใครตัวมัน นอกจากนี้การที่การเพาะปลูกส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพากับธรรมชาติ ทำให้ชาวนามีความกระตือรือร้น และมีความกตัญญูต่อการเมืองเป็นแบบอนุรักษนิยมไป นั่นก็คือ ความใกล้ชิดของชาวนาทั้งสามด้านอันได้แก่ ด้านกายภาพ (physical) ด้านสังคม (social) และด้านความคิด (mental) เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวนายากที่จะพัฒนาจิตสำนึกทางชนชั้นของตัวเองขึ้นมาได้อย่างไรก็ตาม ด้านเมื่อใดที่ชาวนาซึ่งมีสภาพเศรษฐกิจชีวิตความเป็นอยู่คล้าย ๆ กันนี้ไปมีความขัดแย้งกับชนชั้นอื่นในสังคม ชาวนาจึงจะรวมตัวกันเป็นชนชั้นขึ้นมา ข้อความดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงลักษณะสองด้าน (duality) ของชาวนาฝรั่งเศสขณะนั้น

ความคลุมเครือของมาร์กซ์ต่อชาวนา?

บทความของไมเคิล คักเกท เรื่อง “Marx on Peasants” เป็นบทความชิ้นหนึ่งที่พยายามจะพิจารณาว่า แท้ที่จริงแล้ว ทักษะและความคิดของมาร์กซ์เกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของชาวนาจึงจะคลุมเครือ (ambivalence) มากกว่าที่เป็น

ด้านลบเพียงอย่างเดียวตามที่เข้าใจกัน เพื่อเป็นการยืนยันถึงแนวคิดนี้ คักเกทได้ศึกษาถึงข้อเขียนต่างๆ ของมาร์กซ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้โดยตรง โดยเฉพาะในส่วนที่ว่าด้วย สังคมเอเชีย กรีกโบราณ และโรม ตลอดจนสังคมพหุวัฒนธรรมของยุโรป เฉพาะอย่างยิ่งกรณีของอังกฤษ ฝรั่งเศสและรัสเซีย เพื่อพูดถึงพัฒนาการความคิดของมาร์กซ์ในช่วงเวลาที่ผ่านไป โดยที่คักเกทเองมีจุดมุ่งหมายใหญ่ที่จะวิเคราะห์คำพูดและข้อความทั้งหลายที่มีข้อสงสัยอันฉาวนี้ ภายใต้กรอบความคิดทั้งหมดของมาร์กซ์ จากการศึกษาอย่างละเอียดของคักเกทเขาให้ข้อสรุปว่า ความคลุมเครือดังกล่าวของมาร์กซ์เกี่ยวกับชาวนานั้นแสดงออกมาให้เห็น 2 ด้านด้วยกันคือ ประการแรก ความยากลำบากของมาร์กซ์ที่จะงกทักษะ (อินโคอานหนึ่ง) ต่อชาวนาเอาไว้อย่างงนเส้นคงวาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวิเคราะห์ชาวนาในสังคมโศสังคมนิยมอย่างละเอียด (ดังเช่น กรณีชาวนาของฝรั่งเศสและของรัสเซีย) ประการที่สอง การที่มาร์กซ์ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงวิธีการคิดเกี่ยวกับชาวนาในช่วงเวลาที่ผ่านไป (Duggett, 1975, p. 178)

ประเด็นสำคัญที่คักเกทยกขึ้นมาเป็นตัวอย่างอันหนึ่งเพื่อโต้แย้งให้เห็นถึงความคลุมเครือของมาร์กซ์เกี่ยวกับบทบาทของชาวนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวนาฝรั่งเศสก็คือ หลังจากที่มีมาร์กซ์ได้วิเคราะห์จนพบสาเหตุที่สำคัญที่ว่า ทำไมชาวนาจึงเลือก หลุยส์ นโปเลียน ขึ้นเป็นประธานาธิบดีแล้ว ซึ่งเป็นเพราะ ชาวนาจังมีความหวังว่าหลุยส์ นโปเลียนคงจะช่วยปกป้องตัวเองให้รอดพ้นจากการซุกวิชของบรรดานายทุนการเงินที่มีอิทธิพลและอำนาจในรัฐบาลขณะนั้นได้ ทั้งนี้เป็นภาพที่เกิด

จากครัทธาของชาวนาที่มีก่อนไปเดิน โบนาปาร์ต
ที่ได้ทำการปลดปล่อยชาวนาให้หลุดพ้นจากแอก
ของศักดินามาเป็นชาวนาอิสระรายย่อยภายหลังการ
ปฏิวัติฝรั่งเศสปี ค.ศ. 1789 นั้นเอง ในงานชิ้น
เดียวกันนี้ มาร์กซ์ได้วิเคราะห์ต่อไปว่า ทราบไต
ที่หลุยส์ นโปเลียน ไม่อาจปกป้องผลประโยชน์ของ
ชาวนาเอาไว้ได้อีกต่อไปแล้ว ชาวนานั้นแหละจะ
ลุกขึ้นมาโค่นล้มหลุยส์ นโปเลียนเอง (Duggett,
1975 p. 171) ทั้งที่มาร์กซ์เขียนเอาไว้ในอีกสัปดาห์
หน้าต่อมาว่า “...เมื่อหมกหมองและมืดหวังค่อการ
ปฏิรูปของนโปเลียน ชาวนาฝรั่งเศสก็จะละทิ้ง
ความยึดมั่นค่อการเป็นเจ้าของที่ดินขนาดเล็ก โครง
ของอำนาจรัฐทั้งหมดที่อยู่ได้ด้วยการค้ำจุนของชาว
นารายย่อยก็จะพังครืนลงและค่อนนั้น (เสียงเพลง)
การปฏิวัติของกรรมราช์ก็จะได้รับการร้องรับขับ
ชานจากมวลชนชาวนาทั่วทั้งประเทศ” (Marx,
1973, p. 245 และ Duggett, 1975, p. 171)
ทั้งนี้มาร์กซ์ได้วิเคราะห์ราววงศ์โบนาปาร์ตเอาไว้
อย่างน่าสนใจว่า “...ราววงศ์โบนาปาร์ตมิได้เป็น
ตัวแทนของชาวนาที่ปฏิวัติ ชาวนาที่ค่อการค่อสู้ให้
หลุดพ้นออกจากสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ หากแต่เป็น
ตัวแทนของชาวนาที่อนุรักษ์นิยม ชาวนาที่ค่อการ
รักษาระบบเดิมเอาไว้ (ค่อการเป็นเจ้าของที่ดิน
ขนาดเล็ก) ทั้งยังมีได้เป็นตัวแทนของประชาชนใน
ชนบทที่ค่อการล้มล้างอำนาจเก่า โดยการประสาน
มือกับชนชั้นในเมือง หากแต่เป็นชาวนาที่มีความ
ผูกพันกับอำนาจเก่าและค่อการที่จะให้การเป็นชาว
นาขนาดเล็กของคนได้รับการปกป้องและช่วยเหลือ
จากบ้ศาจของอาณาจักร ดังนั้นโบนาปาร์ตจึงมิได้
เป็นตัวแทนของชาวนาที่ค่อการความเจริญรุ่งเรือง

(enlightenment) หากแต่เป็นตัวแทนของชาวนา
ที่ลุ่มหลงกับไสยศาสตร์ที่มีความลำเอียง (preju-
dice) และค่ออยู่กับอคติมากกว่าอนาคต...”
(Marx, 1973, p. 240)

บทเรียนที่ได้จากผลการศึกษาของคักเกทใน
ประเด็นนี้ก็คือ การอ่านงานของมาร์กซ์นั้นจำเป็น
ค่ออ่านให้ตลอด มิใช่เลือกอ่านบางค่อน ทั้งยังค่อ
ระลึกอยู่เสมอถึงข้อเท็จจริงที่ว่า ข้อเขียนค่งกล่าว
ของมาร์กซ์เขียนขึ้นมาจากเนื้อหาทางการเมือง
ณ ช่วงเวลาเฉพาะอันหนึ่งและปรากฏการณ์อย่าง
หนึ่งคือ กล่าวถึงชาวนาฝรั่งเศสในคริสต์ศักราช
ที่ 19 ดังนั้นถ้าเราค่อการใช้ความคิดนี้มาเป็น
กรอบในการวิเคราะห์สังคมอื่นแล้ว จำเป็นอย่ง
ยิ่งที่ค่อมีการพิจารณาให้ค่อแก่รวมทั้งมีการ
วิพากษ์วิจารณ์เสียก่อนแทนที่จะนำมาใช้อย่าง
โคก ๆ ค่งที่มีปรากฏอยู่บ่อย ๆ อดวิได้กล่าว
เตือนถึงเรื่องการนำเอาข้อความบางค่อนในงาน
เขียนเรื่อง “The Eighteenth Bru-
maire...” ของมาร์กซ์เกี่ยวกับชาวนาเอาไว้
อย่างน่าฟังว่า “...จะเป็นการผิดพลาดอย่างมากที่
เราอ่านข้อความนี้ว่าเป็นลักษณะทางการเมืองโดย
ทั่วไปของชาวนา การกล่าวถึงลักษณะเฉพาะเจาะ
จงเกี่ยวกับคนกลุ่มหนึ่ง ๆ โดยไม่ได้ใจกับเงื่อนไข
ทางประวัติศาสตร์ (ในขณะนั้น) เป็นสิ่งที่ขัดกับ
วิธีการของมาร์กซิสต์ ค่งนั้นจะค่อระลึกอยู่เสมอ
ว่า ข้อความค่งกล่าวนี้ กล่าวถึงเฉพาะชาวนา
ฝรั่งเศสเท่านั้น และโดยเฉพาะอย่งนี้ ภายใต้
เรื่องราวที่เกี่ยวกับบทบาทของชาวนาในช่วงเวลา
อันวิฤกคี่ช่วงหนึ่งของประวัติศาสตร์ฝรั่งเศส...”
(Alavi, 1973b, p. 26)

ชนชั้นในทัศนะของมาร์กซ์

นอกจากปัญหาเรื่องเงื่อนไขข้อเท็จจริงและสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ที่ดำรงอยู่ในงานเขียนของมาร์กซ์แล้ว ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เรื่องแนวความคิดในการวิเคราะห์ “ชนชั้น” ของมาร์กซ์

กล่าวสำหรับมาร์กซ์แล้ว ชนชั้น (class) เป็นสิ่งที่มีความหมายมากกว่ากลุ่มของปัจเจกที่มีส่วนร่วมในความสัมพันธ์ทางสังคมของการผลิตแบบเดียวกันและมีจิตสำนึกของผลประโยชน์ร่วมกัน ปัจจัยที่สำคัญสำหรับมาร์กซ์ในการพิจารณาชนชั้นก็คือ การอยู่ภายใต้องค์การการเมืองอันหนึ่งร่วมกันที่มีทิศทางต่อการต่อสู้กับชนชั้นอื่น และเข้าร่วมทำการต่อสู้ทางชนชั้นอย่างเอาจริงเอาจัง (Duggett, 1975, pp. 171-2) มากกว่าที่จะดูแลเฉพาะด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ซึ่งมักเป็นจุดอ่อนในการวิเคราะห์ทั่วไปของมาร์กซิสต์รุ่นต่อมา ดังที่อลาวิได้วิจารณ์เอาไว้ว่า “...อย่างไรก็ตาม จุดอ่อนของมาร์กซิสต์รุ่นเก่าในการวิเคราะห์กิจกรรมทางการเมืองของชาวนาอยู่ก็คือ ความคำนึงถึงสังคมเพียงอย่างเดียว คือ จุดเฉพาะโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และมักจะเน้นอยู่กับเฉพาะเรื่องของการเมืองในการปฏิวัติหรือการปฏิวัติของชาวนา โดยไม่คิดถึงพฤติกรรมทางการเมืองอย่างอื่น ๆ ของชาวนา ข้อสมมุติฐานที่สำคัญที่อยู่เบื้องหลังการวิเคราะห์เช่นว่านี้ที่เราควรจะตั้งพิจารณาแก่นคือ มักจะเรียกกันว่า ชนชั้นหนึ่ง (ชนชั้นตามคำจำกัดความของมาร์กซ์นั้นจะดูจากความสัมพันธ์ทางการผลิต) จะมีการแสดงออกทางการเมือง

เมืองที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของชนชั้นตนเองอย่างไรก็ตาม ข้อความในประโยคดังกล่าวข้างต้นนั้น มาร์กซ์ได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของชาวนาฝรั่งเศสที่รวมตัวกันเป็นชนชั้นโดยพิจารณาจากวิธีการผลิต หรืออีกนัยหนึ่งคือ ชนชั้นในตัวเอง (class in itself) นั้นเอง กับข้อเท็จจริงที่ว่าชาวนาเหล่านั้นโดยการรวมตัวกันเป็นชนชั้นได้มาจัดตั้ง (form) กันเป็นชนชั้นจริงๆ โดยอัตโนมัติ นั่นคือ มาเป็นชนชั้นเพื่อตัวเอง (class for itself)...” (Alavi, 1973b, p. 28) ดังนั้นถ้าเรามองการตีความลัทธิมาร์กซ์อย่างกลไกแล้ว เราก็ไม่อาจเข้าใจถึงปัญหาที่สำคัญของข้อความดังกล่าวนี้ได้ เมสซารอสได้กล่าวถึงทัศนะเช่นนี้ว่า “...การที่ชนชั้นหนึ่งชนชั้นใดจะ ‘ดำรงอยู่’ นั้น แสดงถึงการสังเคราะห์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำงานในสังคม ในขณะที่นักคิดของสำนัก ‘ปัจจัยเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดหลัก’ (economic determinism) ยกเอาปัจจัยเศรษฐกิจขึ้นมาพิจารณาเพียงปัจจัยเดียว และให้ความสำคัญกับมันเหนือปัจจัยอื่นอย่างง่าย ๆ...” (Meszaros, 1973, p. 86)

จากปัญหาข้างต้นนี้เอง สิ่งที่เราจะต้องพิจารณาต่อไปในเรื่องเกี่ยวกับชนชั้นของมาร์กซ์ก็คือ แนวคิดเรื่องชนชั้นในตัวเอง (class in itself) และชนชั้นเพื่อตัวเอง (class for itself)

ในบทความของ เจมส์ โบรว เรื่อง “Class Formation and Ideological Practice : A Case from Sri Lanka” เขาได้กล่าวว่า ปัญหาของมาร์กซิสต์รุ่นเก่าก็คือ ในการพูดถึงความสัมพันธ์ ระหว่างสถานการณ์ปัจจุบันของชนชั้น (class situation) กับจิตสำนึกทางชนชั้น (class

consciousness) นั้นมักจะมองว่า ในท้ายที่สุดแล้ว จิตสำนึกทางชนชั้นจะถูกกำหนดโดยสถานภาพปัจจุบันของชนชั้น ซึ่งโบริวได้วิจารณ์ว่า การมองเช่นนี้เป็นการเลี่ยงต่อการแยกจิตสำนึกออกจากชีวิตทางวัตถุ ทั้งนี้เขาเสนอว่า เราอาจต้องทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพปัจจุบันของชนชั้นกับจิตสำนึกทางชนชั้นในฐานะที่เป็นกระบวนการซึ่งชนชั้นในตัวเองได้เปลี่ยนแปลงไปสู่ชนชั้นเพื่อตัวเอง (Brow, 1981, p. 704) ตัวอย่างที่โบริวยกขึ้นมาเพื่อให้เห็นถึง ข้อแตกต่างระหว่างชนชั้นในตนเองกับชนชั้นเพื่อตัวเอง และเงื่อนไขในตัวเองจะเปลี่ยนไปเป็นชนชั้นเพื่อตัวเองก็คือ หนังสือความที่ มาร์กซ์ ได้บรรยายถึงลักษณะชนชั้นของชาวนาฝรั่งเศสในศตวรรษที่ 19 ในงานเขียนที่ชื่อ **“The Eighteenth Brumaire...”** ที่ว่า “...ชาวนาที่ถือครองที่ดินขนาดเล็ก...ครอบครัวที่ครอบครัววันนับล้านครอบครัวของชาวนาฝรั่งเศสยังมีชีวิตอยู่ภายใต้สภาพเดียวกัน...ถือได้ว่าพวกเขาได้รวมตัวกันเป็นชนชั้นขึ้นมา...แต่ครอบครัว...ในทัศนะนี้พวกเขาไม่ได้รวมตัวกันขึ้นเป็นชนชั้น...” และ สอง ข้อความในหนังสือเรื่อง **The Poverty of Philosophy** ของ มาร์กซ์ ซึ่งได้บรรยายสภาพทั่วไปที่ทำให้กรรมกรมีจิตสำนึกเกี่ยวกับตัวเองว่าเป็นชนชั้น นั่นคือข้อความที่ว่า “ในเบื้องต้น สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงมวลประชากรของประเทศให้กลายเป็นกรรมกร ภายใต้การครอบงำของทุน (capital) ได้ทำให้มวลชนเหล่านี้อยู่ในฐานะที่เหมือนกัน (common situation) มีผลประโยชน์ร่วมกัน (common interest) ด้วยเหตุนี้ มวลชนเหล่านี้จึงเป็นชนชั้นหนึ่งที่ต่อต้านทุน

แต่ก็ยังไม่ได้เป็นชนชั้นเพื่อตัวเอง (class for itself) ในการต่อสู้ซึ่งเราได้พบมาบ้างแล้วใน 2-3 ตอนข้างต้น มวลชนเหล่านี้จะรวมตัวกัน (united) และประกอบขึ้นเป็นชนชั้นเพื่อตัวเอง ผลประโยชน์ที่พวกเขาปกป้องจะเป็นผลประโยชน์ของชนชั้น (class interest)...” (ดู Brow, 1981, p. 704)

ลักษณะชนชั้นในตัวเองของแต่ละชนชั้นจะเปลี่ยนไปเป็นชนชั้นเพื่อตัวเองได้ก็ต่อเมื่อ หลังการต่อสู้ทางวัตถุที่ตกลงไปบนชนชั้นเท่านั้น เพราะจะเป็นตัวทำให้ การรวมตัวและการตระหนักถึงบทบาททางการเมืองของชนชั้นเป็นสิ่งเป็นไปได้ และจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อชนชั้นเพื่อตัวเองในที่สุด และจากระดับกิจกรรมทางการเมืองของชนชั้นนั้นเองที่จะเป็นตัวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ ไปสู่การกระทำที่ชัดเจนในระดับของเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้ขึ้น (Slaughter, 1965, p. 96) ซึ่งถ้าเราใช้เกณฑ์ดังกล่าวในการเปรียบเทียบระหว่างชาวนามักรมแล้ว จะเห็นได้ว่า กรรมกรมีความสามารถที่เป็นตัวแทนของตัวเอง (self-representation) และนำไปสู่การปลดปล่อยตัวเอง (self-emancipation) ได้ ในอนาคต และบนพื้นฐานการวิเคราะห์ดังกล่าวนี้เองที่ทำให้มาร์กซ์ให้ความสำคัญกับบทบาทของชนชั้นกรรมกรในการปฏิวัติสังคมนิยมใหม่มากกว่าชาวนา อย่างน้อยที่สุดด้วยเหตุผลที่สำคัญ 2 ประการคือ หนึ่งในระบบทุนนิยมสมัยใหม่ กรรมกรเป็นชนชั้นที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในปัจจุบันการผลิต และไม่สามารถที่จะมีมันได้ในฐานะของปัจเจกชน ทั้งนี้เพราะ ระบบอุตสาหกรรม

กรรมไม่สามารถแยกกิจกรรมการผลิตออกเป็นชั้นเล็กที่อิสระมากมายเหมือนกับชาวนาที่ถือครองที่ดินขนาดเล็กส่วนตัวได้ การที่กรรมกรมีฐานะอยู่ในท่ามกลางโครงสร้างเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ ทำให้เป็นชนชั้นที่ถูกขูดรีดที่มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงสังคมมากที่สุดในประวัติศาสตร์ ศักยภาพนี้เองที่จะนำกรรมกรไปสู่ความสามารถในการปลดปล่อยตัวเอง ซึ่งการปลดปล่อยตัวเองได้เป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งในทฤษฎีการปฏิวัติของมาร์กซ์ และ สอง ในสายคาของมาร์กซ์ กรรมกรจะเป็นชนชั้นแรกที่มีการต่อสู้ของพวกเขาได้นำไปสู่สังคมที่มีชนชั้นรูปแบบใหม่ หากแต่เป็นการยกเลิกชนชั้นทั้งหมดในสังคม ที่เป็นเช่นนั้นเพราะลักษณะการต่อสู้ของกรรมกรจำเป็นต้องเป็นการต่อสู้แบบรวมหมู่ เนื่องจากสภาพการผลิตในวิสาหกิจเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนด ถึงแม้จะเห็นได้จากว่า กรรมกรคนเดียวไม่มีทางประสบความสำเร็จในการขอขึ้นค่าจ้างจากนายจ้าง สภาพการณ์เช่นนั้นเองที่บีบบังคับให้เขาคองประสานการต่อสู้เข้ากับเพื่อนกรรมกรคนอื่น ๆ (ดู Molyneux, 1978, pp. 14-15)

จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ให้เราเห็นถึงว่ากระบวนการของการเกิดขึ้นเป็นชนชั้น (class formation) นั้น จิตสำนึกทางชนชั้นต้องเชื่อมโยงกับการเกิดของกลุ่ม (group formation) โดยที่จิตสำนึกและการเกิดขึ้นของกลุ่มจะเชื่อมโยงสัมพันธ์กันกับการจัดองค์กรทางสังคมของการผลิต (social organization of production) อีกทีหนึ่ง อย่างไรก็ตามโบรวได้วิจารณ์ถึงข้อจำกัดประการหนึ่งของกระบวนการดังกล่าวนี้คือการจำกัดความสนใจอยู่กับกลุ่มพื้นฐานเพียงกลุ่มเดียว

(นั่นคือ ชนชั้น) และลักษณะของจิตสำนึกเพียงอันเดียว (นั่นคือ จิตสำนึกทางชนชั้น) (Brow, 1981, p. 705) อดาวีเองก็ได้กล่าววิจารณ์ไว้เช่นกันว่า “กระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่ชนชั้นในตัวเองได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นชนชั้นเพื่อตัวเองนั้นเป็นเรื่องที่ซับซ้อน และเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ หลายปัจจัย รวมทั้งอิทธิพลของรูปแบบการจัดระเบียบทางสังคมที่ผ่านมาแล้วในอดีต ตลอดจนสถาบันทั้งหลายที่รวมตัวกันเป็นความจงรักภักดีดั้งเดิม (primordial loyalties) อาทิเช่น ระบบเครือญาติ (kinship) เอกลักษณ์ทางชนชาติ (ethnic identity)...” (Alavi, 1973b, p. 29) สคาเวนซาเกนก็ได้วิจารณ์เกณฑ์การพิจารณาเรื่องการเปลี่ยนแปลงนี้เอาไว้ว่า “...จิตสำนึกทางชนชั้นไม่ได้เกิดขึ้นมาจากสถานภาพปัจจุบันของชนชั้นโดยอัตโนมัติ ในขณะที่เดียวกัน กลุ่มทุกกลุ่มที่จี้จี้กันขึ้นมาเนื่องจากความขัดแย้งทางการเมืองนั้นก็หาได้มีลักษณะของชนชั้นเป็นพื้นฐานของกลุ่มไม่..” (Cf. Brow, 1981, p. 705) ในงานเขียนของทร็อตสกีเรื่อง “Literature and Revolution” เขาก็ได้แสดงความเห็นในเรื่องนี้เอาไว้เช่นกันว่า “...แนวคิดเรื่อง ‘พื้นฐานเศรษฐกิจ (economic base) และโครงสร้างส่วนบนทางอุดมการณ์ (ideological superstructure)’ นั้นประยุกต์ใช้ได้เฉพาะกับการวิเคราะห์ระดับสังคมหรือการก่อตัวทางเศรษฐกิจสังคม (socio-economic formation) เท่านั้น การนำเอาความคิดนี้ไปใช้วิเคราะห์ในระดับชนชั้นหนึ่งชนชั้นใด โดยเฉพาะราวกับว่า ชนชั้นนั้น ๆ มีโครงสร้างส่วนล่างและโครงสร้างส่วนบนของมันเองก็เท่ากับ

ว่าเป็นการค้ำค้อนเอาส่วนหนึ่ง (mutilate) ของ ทฤษฎีทั้งทฤษฎีไปใช้เท่านั้นเอง ในขณะที่สภาพ ของชีวิตและประสบการณ์ร่วมของชนชั้นเฉพาะ ชนชั้นหนึ่งก่อให้เกิดลักษณะที่แตกต่างออกไปจาก นิสัยและความคิดเห็นของสมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคม ฉะนั้น สิ่งที่เราต้องระลึกไว้เสมอก็คือ โครงสร้าง ส่วนบนทางอุดมการณ์ของสังคมทั้งสังคมนั้นเป็นสิ่งที่ พัฒนามาจากสภาพการรบกวนวิถี และในขณะที่ เดียวกันก็เป็นเครื่องมือในการครอบงำของชนชั้น ปกครองด้วยกันนั้นถูกรวมศูนย์อยู่ในการแสดงออก ทางอุดมการณ์และการเมืองทุกอย่างในสังคม รวมทั้งปฏิกิริยาโต้ตอบอย่างเป็นไปเอง (spontaneous reactions) ของชนชั้นผู้ถูกกดขี่ด้วย...” (Slaughter, 1975, p. 99) ด้วยเหตุนี้ การที่เราจะรู้ว่า เมื่อไรชาวนาจึงจะมีจิตสำนึกทางการเมือง เราก็ ต้องดูที่การรวมตัวของชาวนาว่ามีลักษณะทางวัฒนธรรม การนำทางจริยธรรม ตลอดจนการกระทำ ทางการเมืองหรือไม่ มากกว่าที่จะดูจากปัจจัยทาง เศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ตามที่มักปฏิบัติกันอยู่ ฉะนั้นงานวิเคราะห์การเมืองของชาวนาของมาร์กซ์ จึงยังทรงพลังอยู่เสมอ

1.2 เลนินกับชาวนา

ดูเหมือนว่าภาพพจน์ทางการเมืองของชาวนา จะได้รับการยอมรับมากขึ้น ในฐานะที่เป็นส่วน หนึ่งที่จำเป็นจะขาดเสียมิได้สำหรับการปฏิวัติ สังคมนิยมในสังคมที่ด้อยพัฒนา นับตั้งแต่การ ปฏิวัติสังคมนิยมของรัสเซียปี ค.ศ. 1917 เรื่อยมาจน ถึงปัจจุบัน

สโตเคอร์กล่าวว่า ยุทธวิธีของเลนินในการ ปฏิวัติรัสเซียนั้นมีเพียงแต่เป็นการรวมเอา “ชาวนา เข้ามาเป็นพันธมิตร” เพียงแค่เฉพาะเครื่องมือ สำหรับการจัดตั้งองค์กรเท่านั้น หากแต่ยัง เป็นการขยายข้อสรุปทางทฤษฎีของมาร์กซ์และเอน- เกลต์เกี่ยวกับชาวนาคั้งแต่ปี ค.ศ. 1848 และใน เวลาต่อมาให้กับสภาพที่ล้าหลังของรัสเซียอีกด้วย คำขวัญของเลนินกล่าวว่า “พันธมิตรของชนชั้น กรรมกรกับชาวนา” (*Alliance of the Working Class and the Peasantry*) จะเป็นการยืนยันฐานะที่แน่ชัดของชาวนาในการ ปฏิวัติของพรรคบอลเชวิคได้เป็นอย่างดี (Slaughter, 1975, p. 119)

ในงานเขียนที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับกันกว้าง ขวางของเลนินชิ้นหนึ่งที่ชื่อ **The Development of Capitalism in Russia** ซึ่งตี พิมพ์ในปี ค.ศ. 1899 นั้น เลนินได้กล่าวถึงการ เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในรัสเซียเอาไว้ ตอนหนึ่งว่า

“...ถ้าเราทำการเปรียบเทียบระยะของสังคมก่อน ทุนนิยม (pre-capitaliste) และระยะทุนนิยม (capitaliste) ในรัสเซียแล้ว เราอาจจะคาด คะเนว่า การพัฒนาเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมนั้น ช่างเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว แต่หากเราทำการเปรียบเทียบ ความรวดเร็วของการพัฒนาเศรษฐกิจในปัจจุบัน กับอัตราที่มันควรจะเป็น โดยถือเอาปัจจัย ด้านความก้าวหน้าในการเพาะปลูกและการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นเกณฑ์แล้ว เราก็จำเป็นต้อง กล่าวว่า การพัฒนาเศรษฐกิจยังคงเป็นไปได้ช้า ระบุการณ์มันจึงจะต้องเป็นไปได้ในตนเองนี้ เนื่องจากไม่มีประเทศไหนที่จะสามารถดำรงรักษา

ความอุดมสมบูรณ์ของวิธีการปฏิบัติแบบเก่า ๆ (ของภาคเกษตร) เอาไว้ได้ หากว่าวิธีการปฏิบัติแบบดั้งเดิมนั้นมันไม่สอดคล้องกับระบบทุนนิยม และผลก็คือ วิธีการปฏิบัติแบบดั้งเดิมนั้นจำเป็นต้องหยุดวิวัฒนาการ นี้เองที่เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ผลิตจำนวนมากต้องพบกับความยากลำบากซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากทั้งระบบทุนนิยมเองและผลจากการพัฒนาที่ไม่ดีพอของระบบนี้ด้วย..."

จากการวิเคราะห์ข้างต้นนี้เองทำให้เลนินได้ข้อสรุปว่า ชาวนาจะกลายมาเป็นพลังปฏิวัติพลังหนึ่งในการปฏิวัติปฏิวัติ (Wildman, 1978, pp. 98-99)

ความคิดของเลนินเรื่องชาวนาจึงมีบทบาทหนุนช่วยการปฏิวัตินี้ได้รับการยืนยันอย่างชัดเจนจากการที่การปฏิวัติปี ค.ศ. 1905 ประสบกับความล้มเหลว เลนินได้วิเคราะห์ถึงเรื่องนี้เอาไว้ในบทความของเขาที่ชื่อ "Adresse aux Travailleurs Suisses" ซึ่งในบทความชิ้นนี้แสดงให้เห็นถึงความคิดของเลนินที่ไม่อาจมีทัศนะที่อันลบต่อชาวนาเหมือนกับนักทฤษฎีของยุโรปตะวันตกที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างมาก ในขณะที่รัสเซียเองเป็นประเทศที่ล้าหลัง ช้ายังประจวบด้วยชาวนาจำนวนมาก ข้อความตอนหนึ่งในบทความนี้คือ "...ประเทศรัสเซียประกอบไปด้วยชาวนาเป็นส่วนใหญ่ และเป็นหนึ่งในประเทศที่ล้าหลังมากที่สุดภายในยุโรป นี้เองเป็นสาเหตุทำให้ระบบสังคมนิยมจะไม่ประสบความสำเร็จในการสถาปนาตัวมันเองในประเทศนี้ได้อย่างทันทีทันใดและอย่างตรงไปตรงมา แต่ทว่า จากประสบการณ์ในปี ค.ศ. 1905 ลักษณะของชาวนารัสเซียที่ยังคงถูกผูก

ติดอยู่กับระบบที่ดินของเจ้านาย สามารถสร้างแรงผลักดันให้แก่การปฏิวัติประชาธิปไตยกฏมพีในรัสเซียได้อย่างน่าพึงพอใจและเป็นสะพานสำคัญในการก้าวข้ามจากรูปแบบการลู่ซื้อขั้นสูงซึ่งเป็นระยะแรกของการปฏิวัติเราให้กลายเป็นการปฏิวัติสังคมนิยมโลก..." (Cf. Wildman, 1978, p. 130)

งานเขียนที่สำคัญอีกชิ้นหนึ่งของเลนินคือ "สองยุทธวิธีของสังคมนิยมประชาธิปไตยในการปฏิวัติประชาธิปไตย" (Two Tactics of Social Democracy in the Democratic Revolution-1905) แสดงให้เห็นถึงความคิดของเลนินอย่างชัดเจน ระหว่างเงื่อนไขการปฏิวัติที่แท้จริงกับข้อจำกัดอันเกิดจากแนวคิดของ "นักลัทธิมาร์กซ์ที่ยึดติดกับกับภูมิวิ" (orthodox marxist) ในข้อเขียนชิ้นนี้เองที่เลนินได้วิเคราะห์อย่างทะลุปรุโปร่งถึงความไม่สามารถของชนชั้นนายทุนรัสเซียที่จะนำการปฏิวัติประชาธิปไตยไทยกฏมพีไปสู่ความสำเร็จ หากแต่จะต้องใช้แนวร่วมกรรมกร-ชาวนา ภายใต้การนำของกรรมกร (Cf. Löwy, 1981, p. 43) เช่นเดียวกับเลนิน คาร์ล เกาท์สกี (Karl Kautsky, 1854-1938) นักทฤษฎีมาร์กซ์ที่สำคัญคนหนึ่งของสากลที่สอง (The Second International) ก็ได้ย้ำว่า "...ถ้าปราศจากชาวนา เราไม่อาจจะได้ชัยชนะในรัสเซีย แต่เราก็ไม่สามารถคาดหวังได้ว่าชาวนาจะกลายเป็นสังคมนิยม..." (Cf. Löwy, 1981, p. 37)

กล่าวโดยสรุป แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิวัติรัสเซียของพรรคบอลเชวิคและเลนินก็คือ "...พรรคบอลเชวิคยอมรับลักษณะการปฏิวัติประชาธิปไตย

ของนายทุน แต่ได้คัดนายทุนออกจากกลุ่มที่เป็นพลังปฏิวัติ (revolutionary bloc) กล่าวสำหรับเลนินนั้น เฉพาะกรรมกรกับชาวนาเท่านั้นที่เป็นพลังของการปฏิวัติที่แท้จริง และด้วยพันธมิตรกรรมกร—ชาวนานี้จะนำไปสู่การปฏิวัติเผด็จการประชาธิปไตย (democratic revolutionary dictatorship) ร่วมกัน...” (Löwy, 1981, p. 43) และทิศทางสำหรับขบวนการปฏิวัติแห่งชาติในโลกอาณานิคมนั้น ทั้งเลนินและ เอ็ม. เอ็น. รอย (M.N. Roy) คอมมิวนิสต์อินเดียต่างเห็นพ้องต้องกันว่า “...เป้าหมายทางยุทธศาสตร์พื้นฐานของประเทศในซีกโลกตะวันออก (oriental countries) (ซึ่งก็คือ ประเทศอาณานิคมและประเทศกึ่งเมืองขึ้นทั้งหลาย) นั่นก็คือ การต่อสู้เพื่อจัดตั้งโซเวียต (Soviet) ที่มีพื้นฐานอยู่บนอำนาจของกรรมกรและชาวนา ซึ่งจะเป็นการเปิดทางไปสู่สังคมนิยมได้โดยไม่ต้องผ่านระบบทุนนิยม...” (Cf. Löwy, 1981, p. 65)

อย่างไรก็ตาม ข้อสรุปที่เราได้จากประสบการณ์การปฏิวัติสังคมนิยมของรัสเซียที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การลุกขึ้นสู้ของชาวนาจะสามารถบรรลุเป้าหมายในการสร้างสรรค์สังคมนิยมขึ้นได้จะต้องมีปัญญาชนในเมืองและชนชั้นกรรมาชีพที่ปฏิวัติเป็นกองหน้า เพื่อที่จะทำให้ชาวนามีจิตสำนึกแบบสังคมนิยม และนำไปสู่การจัดตั้งรวมตัวกันในระดับชาติขึ้น เพราะถ้าขบวนการเคลื่อนไหวของชาวนาขาดการนำที่สำคัญนี้แล้ว การเคลื่อนไหวก็จะจำกัดอยู่เฉพาะในระดับท้องถิ่น และไม่อาจขยายตัวไปได้ (ดังเช่นที่เกิดขึ้นบ่อย ๆ ในอดีต) และแม้ว่าการเคลื่อนไหวดังกล่าวของชาวนาอาจ

โค่นล้มอำนาจรัฐเก่าลงได้ แต่ก็ไม่สามารถทำการเปลี่ยนแปลงสังคมให้เป็นสังคมนิยมได้ (Löwy, 1981, p. 213) อย่างไรก็ตาม การกล่าวเช่นนี้มีได้หมายความว่า มาร์กซิสต์ควรพิจารณาชาวนาเฉพาะในฐานะเป็นเครื่องมือไปสู่ความสำเร็จในการปฏิวัติเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ลอาวีได้ยืนยันถึงความสำคัญของชาวนา แม้ภายหลังการปฏิวัติยึดอำนาจแล้วเอาไวคังนี้ “...สำหรับชาวสังคมนิยมแล้ว ปัญหาไม่ได้หยุดอยู่แค่เพียงว่าจะเคลื่อนไหวชาวนามาเป็นเครื่องมือสนับสนุนเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายของความสำเร็จในการต่อสู้ปฏิวัติได้อย่างไร สิ่งที่สำคัญกว่านั้นก็คือ มิใช่แค่เพียงการใช้พลังของชาวนาให้เป็นประโยชน์เท่านั้น เพราะการร่วมมือของชาวนาอย่างเต็มใจและอย่างเอากานเอาการในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่และการสร้างสรรค์สังคมนิยมร่วมกันจะต้องเป็นเป้าหมายที่สำคัญและจำเป็นสำหรับชาวสังคมนิยมด้วย...” (Alavi, 1973a, p. 242)

1.3 เหม่า เจ๋อ ตุง กับชาวนา

การที่ชนชั้นกรรมาชีพในประเทศทุนนิยมตะวันตกไม่สามารถทำการปฏิวัติสังคมนิยมไปสู่สังคมนิยมได้เป็นผลสำเร็จการคาดคะเนของมาร์กซ์และเอนเงิลส์ จนเป็นผลให้เลนินต้องทำการปฏิวัติสังคมนิยมรัสเซียก่อนนั้น เป็นผลเนื่องมาจากระบบทุนนิยมของโลกได้พัฒนาก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่งคือก้าวเข้าสู่ทุนนิยมขั้นผูกขาด ซึ่งเลนินได้วิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้เอาไว้อย่างละเอียดในงานเขียนที่ชื่อ “จักรพรรดินิยม : ทุนนิยมขั้นสูงสุด”

(Imperialism: The Highest Stage of Capitalism-1915)

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างมากก่อให้เกิดการพัฒนาของทุนนิยมอย่างไม่เท่าเทียมขึ้นในโลก ด้วยเหตุนี้เอง ความโน้มเอียงที่ชาวนาจะมีบทบาทสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ซึ่งก็คือ สังคมนิยม จะจะมีมากขึ้นด้วยอย่างมาก เมื่อพิจารณาจากปัจจัยและสภาพความเป็นจริงที่สำคัญ 2 ประการด้วยกันคือ

1) พัฒนาการเชิงซ้อนและอย่างไม่เท่าเทียม (the uneven and combined development) ของระบบทุนนิยมในภาคเกษตรได้ก่อให้เกิดวิกฤติการณ์ที่รุนแรงลึกซึ้งขึ้นในชีวิตของคนชนบทในประเทศอาณานิคมและกึ่งเมืองขึ้น ดังที่อริค วูล์ฟ ได้กล่าวเอาไว้ว่า “การขยายตัวของระบบตลาดได้ทำลายและแยกประชากร (ในประเทศโลกที่สาม) ออกจากความสัมพันธ์ทางสังคมที่เขามิชีวิตขึ้นมา” สภาพการณ์ของความไม่มั่นคงอย่างมากนำไปสู่การเกิดขึ้นของลักษณะที่ “ทวีปสมบัติแบบใหม่ไม่ได้รับความชอบธรรม ขณะที่อำนาจเก่าก็ไม่ได้รับการยอมรับนับถืออีกต่อไป การรวมกลุ่มแบบกึ่งเค็มออสเตรีย แต่ก็ยังไม่ได้ถูกทำลาย ขณะเดียวกันกลุ่มที่มีอำนาจใหม่ก็ไม่เข้มแข็งเพียงพอที่จะมีอำนาจปกครองอย่างเด็ดขาด” เจมส์ เปตราส (James Petras) ซึ่งยืนยันถึงผลกระทบอันเกิดจากการแทรกแซงของจักรวรรดินิยมที่มีที่คนเช่นเดียวกันนี้คือ เขากล่าวว่า “ผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด อันเกิดจากการครอบงำของจักรวรรดินิยมก็คือ เกิดการถอนรากโคนของแรงงานในชนบทอย่างรุนแรงอันได้แก่ การแยกสลายหมู่บ้าน ด้วยกำลัง ความสัมพันธ์ทางการค้าและการขยายตัว

ของมันได้กลายเป็นลักษณะสำคัญข้อหนึ่งของสังคมก่อนมีการปฏิวัติ....และชาวนาที่เคยเป็นเจ้าของที่ดินแต่เดิมนั่นเองที่ถูกทำลายโดยพลังร่วมกันของเศรษฐกิจการเมือง—การทหาร ของอำนาจจักรวรรดินิยม ที่เป็นตัวที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวของชาวนาที่นำไปสู่การปฏิบัติการทางการเมือง...ที่จริงแล้ว การเปลี่ยนแปลงของชาวนาที่เกิดขึ้นนี้เป็นเหตุผลที่เห็น ได้อย่างชัดเจนถึงกรณีที่แรงงานในชนบทได้กลายมาเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการปฏิวัติสังคมนิยมที่ประสบความสำเร็จ...”

2) ความล้มเหลวของชนชั้นนายทุนชาติที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบประชาธิปไตย ในอันที่จะนำมาซึ่งการแก้ไขปัญหาในภาคเกษตรและปัญหาที่สำคัญของชาตินั่นเอง เป็นตัวที่ทำให้ชาวนามีความคิดปฏิวัติหันไปสนับสนุน และร่วมมือกับขบวนการคอมมิวนิสต์ (Löwy, 1981: p. 211)

สภาพการณ์ดังกล่าวจะเป็นจริงอย่างมากสำหรับสังคมจีนเมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งมีลักษณะสังคมกึ่งศักดินากึ่งเมืองขึ้น ที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบด้วยชาวนายังอยู่ใต้อิทธิพลของเจ้าที่ดิน ขณะที่ภาคอุตสาหกรรมในเมืองยังพัฒนาไม่มากนัก ลักษณะเช่นนี้จะก่อให้เกิดความโน้มเอียงที่เข้าใจว่า เหมานั้นได้เบี่ยงเบนทฤษฎีการปฏิวัติออกจากกัมมภัฏร์ของลัทธิมาร์กซ์ดั้งเดิม เพราะหันไปเน้นชาวนามากกว่ากรรมกร เลอเชค โคลาโควสกี เองถึงกับให้สมญานามแก่เหมาน่าเป็น “นักลัทธิมาร์กซ์ชาวนา” (Kolakowski, 1982, p. 494) แท้ที่จริงแล้ว ถ้าเราดูประวัติของเหมาก็เห็นได้ว่า เหมาเองก็มีเส้นทางพัฒนาความ

คิดเหมือนกันกับมาร์กซิสต์รุ่นก่อน ๆ นั้นเอง ถึงแม้จะเห็นได้จากข้อเท็จจริงที่ว่า เหมาเองนั้นก็ได้เริ่มกิจกรรมทางการเมืองด้วยการเป็นนักจัดตั้งกรรมกรเหมืองแร่ กรรมกรรถไฟ หน่วยงานเทศบาล (Alavi, 1973a, p. 304) หรือถ้าเราจะดูจากคำพรรณนาคอมมิวนิสต์จีนเองก็อาจเห็นได้ชัดเช่นกันคือ ได้มีการกำหนดนโยบายตามแนวทางของลัทธิเลนินอย่างเคร่งครัด สมาชิกในพรรค ๆ ก็เป็นกรรมกร ปัญญาชนมากกว่าเป็นชาวนา (Alavi, 1973a, p. 304; Wilbur, 1970, pp. 35 - 68) อลาวิ กล่าวว่าแท้ที่จริงแล้ว เหมาเพิ่งจะเริ่มสนใจศักยภาพในการปฏิวัติของชาวนาเมื่อปี ค.ศ. 1925 นี้เอง (Alavi, 1973a, p. 304) และเหตุการณ์ที่สำคัญที่เป็นพื้นฐานในการเคลื่อนไหวชาวนาของเหมามาในเวลาต่อมาก็คือในปี ค.ศ. 1925 เหมาได้เริ่มทำการฝึกฝนผู้ปฏิบัติงานสำหรับการเคลื่อนไหวชาวนาที่สถาบันการเคลื่อนไหวชาวนา (Institute of the Peasant Movement) ที่เมืองกวางตุ้ง และในสันปันน้ำเองที่เหมามาได้พานักเรียนออกไปที่หูหนานเพื่อสร้างความสัมพันธ์และการติดต่อกับชาวนาส่วนที่เอางานเอากาญ รวมทั้งจัดตั้งสมาคมชาวนา (Peasant Association) ขึ้นในเมืองค้วย (Wilbur, 1970, p. 44) ฉะนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ปัจจัยทั้งสองประการนี้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งสำหรับเป็นพื้นฐานทางด้านการนำและการจัดองค์กรเพื่ออำนวยความสะดวกให้ชาวนาสามารถเป็นไปได้อย่างเต็มที่เมื่อมีโอกาส

เหมามาได้สรุปประสบการณ์เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวชาวนาเอาไว้ในข้อเขียนที่สำคัญ 2 ชิ้น ซึ่งในเวลาต่อมาได้รับการยอมรับว่าเป็นงานคลาสสิก

ของเหมามา และใช้เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาสังคมนิยมได้ งานสองชิ้นนี้คือ “การสำรวจชนชั้นชาวนาของจีน” และ “ทัศนคติของชาวนาคือการปฏิวัติ” (ค.ศ. 1926) ซึ่งในเวลาต่อมาพิมพ์ในชื่อ “การวิเคราะห์ชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมจีน” (คูเหมามา เจ็ด ตุง, 1968) และ “รายงานสำรวจการเคลื่อนไหวชาวนาในมณฑลหูหนาน” (ค.ศ. 1927) สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับงานสองชิ้นนี้จะได้อธิบายต่อไปในหัวข้อ 2.2

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องลัทธิความนึกคิดของเหมามา นั้น อลาวิกล่าวว่า แนวทางความนึกคิดของเหมามา (Maoism) ยังไม่ได้รับการยอมรับในปี ค.ศ. 1926 หากแต่เป็นในอีกสองปีต่อมา โดยที่สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงไปคามแนวทางความนึกคิดเหมามา มิใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงทางยุทธศาสตร์ หากแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากสภาพการณ์เงื่อนไขการเมืองของจีนในขณะนั้นเองมากกว่า (Alavi, 1973a; Kolakowski, 1982, p. 496; Wilbur, 1970, p. 64) ถึงแม้จะเห็นได้จาก ในงานเขียนทางทฤษฎีของพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางว่าด้วยการวิเคราะห์สังคม และแนวทางการปฏิวัติของจีน เรื่อง “การปฏิวัติของจีนกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน” ที่เหมามา เจ็ด ตุง กับสหายอื่น ๆ อีกหลายคนในเขมอานร่วมกันเขียนขึ้นมาเมื่อฤดูหนาวปี ค.ศ. 1939 ข้อเขียนชิ้นนี้แบ่งออกเป็น 2 บทด้วยกันคือ บทที่ 1 ว่าด้วย “สังคมประเทศจีน” สหายคนอื่น ๆ เป็นผู้ร่าง เหมามาเป็นผู้ตรวจแก้ และบทที่ 2 ว่าด้วย “การปฏิวัติของจีน” เหมามาเป็นผู้เขียนเอง ในเอกสารนี้เราจะเห็นถึงลักษณะของสังคมนิยม และการที่ชาวนาได้มาเป็นชนชั้นที่สำคัญ

ของการปฏิวัติสังคมจีนนี้ เอกสารนี้ได้วิเคราะห์
สังคมจีนเอาไว้ดังนี้

“...สังคมประเทศจีนใน 3,000 ปีที่ผ่านมาเป็น
สังคมศักดินา ถ้าเช่นนั้น สังคมประเทศจีนใน
ทุกวันนี้ยังคงเป็นศักดินาที่สมบูรณ์อยู่หรือ หาก
มิได้ ประเทศจีนได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ภายหลังจาก
สงครามฝิ่น เมื่อปี 1840 ประเทศจีนได้กลายเป็น
สังคมกึ่งเมืองขึ้นกึ่งศักดินาที่ระกาว... การรื้อมหา
อำนาจจักรพรรดินิยมรุกรานประเทศจีนนั้น ด้าน
หนึ่งได้เร่งรัดให้สังคมศักดินาของจีนสลายตัว เร่ง
รัดให้ประเทศจีนเกิดปัจจัยทุนนิยมขึ้น ทำให้
สังคมศักดินากลายเป็นสังคมกึ่งศักดินา แต่อีก
ด้านหนึ่ง พวกมันก็ได้ปกครองประเทศจีนอย่าง
ทำให้ประเทศจีนที่เก่าแก่กลายเป็นประเทศ
กึ่งเมืองขึ้นและเมืองจีน...
...สังคมกึ่งเมืองขึ้นและสังคมกึ่งศักดินาของเรา นั้น
ลักษณะพิเศษดังต่อไปนี้...”

.....

2. ทุนนิยมต่างชาติได้พัฒนาไปบ้าง และมีบทบาท
มากพอในชีวิตทางการเมืองและทางวัฒนธรรม
ของจีน แต่ว่ามันมิได้กลายเป็นรูปแบบหลักใน
เศรษฐกิจสังคมของจีน กำลังของมันอ่อนแอมาก
ส่วนใหญ่ของมันมีความสัมพันธ์กับจักรพรรดินิยม
ต่างประเทศและศักดินาภายในประเทศ ไม่มากนัก
น้อย...” (เหมา เจ๋อ ตุง, 1968, น. 605, 613,
614)

ด้วยลักษณะพิเศษของสังคมจีนที่ชนชั้นนายทุน
ไม่อาจนำการปฏิวัติได้ก่อร่างตนเองทำให้เหมือนนั้น
การใช้กำลังจากชาวนาในชนบท ดังจะเห็นได้จาก

“...ในสภาพเช่นนี้ เนื่องจากการพัฒนาทาง
เศรษฐกิจของจีนที่ไม่สม่ำเสมอ (ไม่ใช่เศรษฐกิจ
ทุนนิยมที่เป็นเอกภาพ) ...และเนื่องจากการ
ต่อสู้ของชาวนาอันเป็นกำลังหลักของการปฏิวัติ
ของจีนนั้นอยู่ในการนำของพรรคคอมมิวนิสต์....
ทำให้การปฏิวัติของจีนมีความเป็นไปได้ที่จะได้
รับชัยชนะในชนบทก่อน...” (เหมา เจ๋อ ตุง,
1968, น. 623)

“...ภาวะหน้าที่ใหญ่ ๒ ประการ แห่งการปฏิวัติ
ของจีนนั้น เกี่ยวพันซึ่งกัน และกัน ถ้าหากไม่
โค่นการปกครองของจักรพรรดินิยมเสียก็ไม้อาจ
ทำลายการปกครองของชนชั้นเจ้าที่ดินศักดินา
ไปได้...และชาวนานั้นเป็นพลังหลักในการปฏิวัติ
ของจีน ถ้าหากไม่ช่วยชาวนาโค่นชนชั้นเจ้าของ
ที่ดินศักดินาเองแล้ว ก็ไม่อาจจัดตั้งขบวนการปฏิวัติ
ของจีนที่แข็งแรงแ้วโค่นการปกครองของ
จักรพรรดินิยมมาได้...” (เหมา เจ๋อ ตุง, 1968,
น. 626)

ข้อเขียนเรื่อง การวิเคราะห์สังคมจีน และ
งานเกี่ยวกับชาวนาสองชิ้นนี้ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น
อาจถือได้ว่าเป็นงานชิ้นสำคัญที่แสดงให้เห็นถึง
ฐานะของชาวนาในการปฏิวัติของจีนได้เป็นอย่างดี
แต่สิ่งที่ต้องระมัดระวังเสมอในการอ่านงานเหล่านี้ก็คือ
เหมา ในฐานะนักทฤษฎีนั้นแตกต่างกับเหมา ใน
ฐานะนักปฏิบัติ ดังที่จะได้กล่าวถึงต่อไป

2. การศึกษาถึงบทบาททางการเมืองของชาวนา ของนักวิชาการร่วมสมัย

หลังจากหมกข้อสงสัยต่อบทบาทในการเปลี่ยนแปลงสังคมของชาวนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปฏิวัติสังคมนิยมใหม่แล้ว อาจกล่าวได้ว่า ประเด็นที่มีการถกเถียงอภิปรายกันอย่างกว้างขวางในหมู่นักวิชาการที่สนใจศึกษาถึงบทบาททางการเมืองของชาวนานั้น เราพอจะแบ่งออกได้เป็น 3 เรื่องด้วยกันคือ อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้ชาวนาลุกขึ้นต่อสู้ ชาวนาชนชั้นไหนลุกขึ้นต่อสู้หรือปฏิวัติมากกว่ากัน และ บทบาทและความสำคัญของผู้นำและองค์กรภายนอก ซึ่งจะได้อภิปรายถึงต่อไปทีละหัวข้อตามลำดับ อนึ่ง การแบ่งเรื่องในการศึกษาการเมืองของชาวนากลับกล่าวว่ามีได้มีลักษณะตายตัวแต่ประการใด สำหรับในที่นี้แบ่งเพื่อให้เราแยกประเด็นที่จะถกเถียงได้อย่างเด่นชัดเท่านั้น ซึ่งอาจมีการเพิ่มเติม ทลออกจนแยกเป็นหัวเรื่องย่อย ๆ ได้อีก

2.1 อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้ ชาวนาลุกขึ้นต่อสู้

ในหนังสือของแบร์ริงตัน มัวร์ (Barrington Moore, Jr.) เรื่อง **Social Origins of Dictatorship and Democracy : Lord and Peasant in the Making of the Modern World** ซึ่งพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1966 นั้น ในบทที่ ๑ ที่ว่าด้วย "ชาวนากับการปฏิวัติ" (The peasants and Revolution) มัวร์ ได้ตั้งคำถามที่น่าสนใจเอาไว้ประการหนึ่งว่า "...โครงสร้างสังคมและสภาพการณ์ทางประวัติศาสตร์แบบใดบ้างที่ก่อให้เกิดและไม่ก่อให้เกิดการปฏิวัติของชาวนา..." (Moore, 1981, p. 453) จากคำถามข้างต้น มัวร์ ได้แบ่งวิธีการอธิบายสาเหตุการลุกขึ้นสู้ของชาวนาคำที่ศึกษาอีกนอกรวมเป็น 2 สาเหตุด้วยกันคือ สาเหตุแรก อธิบายการลุกขึ้นสู้ของชาวนาคือการลุกจากบ้งจัญทางวัตถุ ซึ่งได้แก่การอธิบายด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจแบบง่าย ๆ ทั่วไปเป็นเพราะสภาพชีวิตทางเศรษฐกิจของชาวนาเสื่อม

ทรามลงอย่างมากภายหลังการแพร่ขยายของระบบทุนนิยมสมัยใหม่ หรือไม่ก็เป็นเพราะชีวิตสมัยใหม่หรือไม่ก็เป็นเพราะชีวิตสมัยใหม่ระหว่างชาวนากับเจ้าที่ดินแตกต่างกันมากเมื่อเทียบกับชีวิตชนบทแบบเดิมในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่เจ้าที่ดินกับชาวนามีชีวิตความเป็นอยู่ใกล้เคียงกัน คำอธิบายที่มักใช้กันอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับการลุกขึ้นสู้ของชาวนาก็คือ การถูกจำนวนกรรมกรชีพไร้ที่ดินทำกินในชนบท ยังมีมากเท่าใดแนวโน้มที่ชาวนาจะลุกขึ้นสู้จะมีมากขึ้น เพราะสะท้อนให้เห็นถึงการกระจุกตัวของที่ดินอยู่ในมือของคนกลุ่มน้อยเพียงไม่กี่คน สาเหตุหลังได้แก่ บทบาทของศาสนา (ดู Moore, 1981, pp. 453-6) มัวร์เองจะไม่ค่อยพอใจกับการอธิบายสาเหตุการลุกขึ้นสู้ของชาวนาคือสาเหตุสองประการนี้ ถึงแม้จะเห็นได้จากเขาได้กล่าววิจารณ์ข้อถ้อยของทฤษฎีเหล่านี้เอาไว้ "... (ทั้งสองทฤษฎี) ให้ความสนใจกับตัวชาวนามากเกินไป..." อย่างไรก็ตาม มัวร์ก็ได้เสนอแนวการวิเคราะห์ปัญหาที่เขาไว้ด้วยกันสองประการคือ

“...หนึ่ง ให้ดูการกระทำของชนชั้นสูงหรือผู้ปกครอง และสอง ต้องดูลักษณะของสังคมที่มีการลุกขึ้นสู้ของชาวนา...” (Moore, 1981, p. 457) ข้อคิดเห็นสำคัญของมัวร์ที่นับว่าเป็นพื้นฐานสำหรับงานชิ้นหลัง ๆ ที่ศึกษาถึงการเกิดขึ้นของศักยภาพในการปฏิวัติของชาวนาก็คือ การที่มัวร์เชื่อว่า “...การแผ่ขยายตัวของอำนาจรัฐและการแทรกแซงของระบบตลาดที่เกิดขึ้นในแต่ละสังคมในช่วงเวลาที่แตกต่างกันนั้น มีผลกระทบต่อความผูกพัน (bonds) ที่ชาวนามีต่อเจ้าที่ดินหรือผู้ปกครอง รวมทั้งการแบ่งงานกันทำในหมู่บ้าน ตลอดจนระบบของอำนาจในหมู่บ้าน และการรวมตัวกันทางชนชั้นของชาวนา กรรมสิทธิ์ในที่ดินและทรัพย์สิน...” ซึ่ง “...การเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนและเกี่ยวพันกันนี้มีผลทางด้านการเมือง (ของชาวนา) ที่สำคัญ 3 ประการด้วยกันคือ หนึ่ง ลักษณะของความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างชุมชนของชาวนากับเจ้าที่ดิน สอง การแบ่งแยกเรื่องกรรมสิทธิ์และชนชั้นในหมู่ชาวนาเอง และสามระดับของความสมานฉันท์ (solidarity) หรือการรวมตัวกัน (cohesiveness) ของชุมชนชาวนา...” (Moore, 1981, p. 468) จากการศึกษาของมัวร์ในเรื่องนี้ มัวร์ได้ข้อสรุปที่สำคัญว่า “...ศักยภาพ (potential) ของชาวนาในการปฏิวัติภายใต้ผลกระทบของความทันสมัย (modernization) ที่เกิดขึ้นนั้นแตกต่างกันออกไปตามแต่ละลักษณะของสังคมแต่ละสังคม...” (Moore, 1981, p. 479)

ข้อเสนอข้างต้นของมัวร์จะได้รับการยอมรับมากพอสมควรจากบรรดานักวิชาการสังคมนิยมต่าง ๆ ที่สนใจในการศึกษาถึงพฤติกรรมทาง

การเมืองของชาวนา ดังจะเห็นได้จาก ไม่ว่าจะเป็นนักมานุษยวิทยา นักสังคมวิทยา นักรัฐศาสตร์ ฯลฯ ต่างก็มักจะใช้วิธีการมองปัญหาการลุกขึ้นสู้ของชาวนาโดยดูจากโครงสร้างส่วนรวมประกอบกับกรอบทางประวัติศาสตร์ของสังคมนั้นเกือบทั้งสิ้น อาทิเช่น งานของอีริก วูล์ฟ, โจเอล มิกคาล, เจมส์ สก็อต หรือ เจฟฟรีย์ เพจ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าสนใจ ๆ นี้แตกต่างออกไปจากงานของมัวร์ก็คือ งานเหล่านั้นเน้นให้เห็นถึงผลกระทบของทุนนิยมระดับโลกที่มีต่อสังคมชาวนาทั้งหมดมากกว่าที่จะดูถึงผลของความทันสมัยที่มีต่อสังคมแต่ละสังคมเป็นกรณีไปตามที่มัวร์ศึกษา รวมทั้งได้ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของระบบจักรวรรดินิยมตะวันตกที่เป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติของประเทศโลกที่สามที่มีชาวนาเป็นฐานสำคัญ ซึ่งเราจะได้กล่าวถึงงานเหล่านั้นในตอนต่อไป

หนังสือของวูล์ฟเรื่อง **Peasant Wars of the Twentieth Century** พิมพ์ครั้งแรกปี ค.ศ. 1969 เป็นความพยายามของวูล์ฟที่จะหาคำอธิบายทั่วไปเกี่ยวกับการปฏิวัติที่เกิดขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ที่มีชาวนาเป็นฐาน โดยวูล์ฟได้เลือกศึกษาคุณภาพในประวัติศาสตร์ของชาวนาในศตวรรษที่ 20 จากประเทศคือ เม็กซิโก รัสเซีย จีน เวียดนาม อัลจีเรีย และคิวบา วูล์ฟได้สรุปผลการศึกษาจากหกประเทศนี้เอาไว้ในบทสุดท้าย ซึ่งเป็นบทสรุปของหนังสือเล่มนี้เอาไว้ว่า “...ความตึงเครียด (tensions) ที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติหรือการลุกขึ้นสู้ของชาวนานั้นมีรากฐานมาจากอดีต โดยมีปัจจัยทุนนิยมสมัยใหม่เป็นตัวเร่ง (precipi-

tating factor)...” (Wolf, 1973, p. 276) “...ผลกระทบที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจแบบตลาดก็คือ ทำให้คุณภาพของสังคมก่อนทุนนิยม (pre-capitalist society) เสียไป...เพราะแค่เดิมระบบตลาดมีความสำคัญน้อยกว่าปัญหาการยังชีพตกอยู่ใต้อำนาจของระบบตลาด...” (Wolf, 1973, p. 279) นอกจากนี้ ระบบตลาด (ซึ่งไม่มีความแน่นอน) “...ทำให้เกิดวิกฤติการณ์ในโครงสร้างของอำนาจอีกด้วย ทั้งนี้เพราะ (ระบบตลาด) ได้ทำลายความสัมพันธ์ทางสังคมชั้นพื้นฐานดั้งเดิมของสังคมชาวนาไปจนหมดสิ้น...” (Wolf, 1973, pp. 282-3) ด้วยเหตุนี้ “...ผลต่างๆที่เกิดจากการขยายตัวของเศรษฐกิจแบบระบบตลาดมีส่วนกระทบต่อชาวนาอย่างมาก ...การที่ชาวนาลูกชั้นผู้หรือปฏิวัติก็เป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการแก้ปัญหาที่เกิดจากความไม่มีคุณภาพที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างถอนรากถอนโคน...” (Wolf, 1973, pp. 288-9, p. 295) เพียงแต่ว่า “...การลุกขึ้นสู้ของชาวนาในศตวรรษที่ 20 มิได้มีลักษณะเพื่อตอบสนองปัญหาท้องถิ่นเหมือนกับ (การลุกขึ้นสู้) ที่เคยเป็นมาในอดีตอีกต่อไป...” (Wolf, 1973, p. 295) และด้วย “...การลุกขึ้นสู้ของชาวนาภายใต้สภาพการณ์ดังกล่าวมาแล้วนั้น จะสามารถนำไปสู่การพังทลายของอำนาจรัฐอันเดิมได้...” (Wolf, 1973, p. 298)

งานของสกอตเรื่อง **The Moral Economy of the Peasant: Rebellion and Subsistence in Southeast Asia** จะเป็นการยืนยันย้ำถึงผลร้ายของระบบทุนนิยมที่เข้าไปทำลาย “ความผูกพันทางสังคมดั้งเดิม”

(traditional social bondage) ที่มีอยู่ในสังคมชาวนา อย่างไรก็ตาม แนวคิดที่สกอตใช้เป็นจุดศูนย์กลางในการศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของชาวนาก็คือ “ลักษณะของความมั่นคงในการยังชีพ” (Secure subsistence) ของครอบครัวชาวนา (Scott, 1978, p.vii,3) และเพื่อเป็นการอธิบายถึงแนวคิดดังกล่าวนี้ สกอตได้ใช้ตัวอย่างของการลุกขึ้นสู้ของชาวนาพม่าในกรณีของ Saya San (1930-32) และ Nghe An Ha Tinh Soviets ของเวียดนาม (1931) เป็นกรณีศึกษาเพื่อยืนยันถึงแนวคิดของคนที่ว่า ชาวนาจะลุกขึ้นสู้เมื่อการยังชีพหรือการดำรงชีพของเขาเกิดปัญหาหรือมีวิกฤติการณ์ความไม่มั่นคงเกิดขึ้น ทั้งนี้สกอตได้แบ่งที่มาของความไม่มั่นคงในการยังชีพที่สำคัญสำหรับประเทศในเอเชียอาคเนย์ออกเป็น 3 ประการด้วยกันคือ หนึ่ง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากสภาพธรรมชาติ สอง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากภาวะตลาดโลก และสาม ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากราคาของผลผลิตเพียงอย่างเดียวของชาวนา (Scott, 1978, p. 197) และสำหรับการอธิบายถึงการลุกขึ้นสู้ของชาวนา โดยเน้นความสำคัญของ “ความมั่นคงในการยังชีพ” นั้น สกอตได้ใช้วิธีการศึกษาที่เรียกว่า การดูจากปรากฏการณ์ (phenomenological approach) โดยสกอตชี้ให้เห็นว่า แนวการมองแบบนี้มีข้อดีกว่าการมองด้วยทฤษฎีการขูดรีด (theories of exploitation) ซึ่งมักเป็นการมองแบบทั่วไปอย่างน้อยสองประการด้วยกันคือ หนึ่ง การมองแบบนี้ (แบบปรากฏการณ์) จะทำให้เรารู้ถึงค่านิยม (values) ของตัวชาวนาจริง ๆ (real actors) ซึ่งทำให้เรารู้ถึง

พฤติกรรมของชาวนาได้นำเรื่อถือว่าการพิจารณา ลักษณะนามธรรมทั่วไป (abstract standard) ที่มีไว้ให้แนวคิดที่สัมพันธ์เชื่อมโยงแต่อย่างใด ระหว่างทฤษฎีการชุกฉิบ กับ ความรู้สึกของผู้ชุกฉิบ และ สอง ตามแนวคิดนี้ให้ข้ออธิบายว่า ทรานแซกชันชาวนามีจริยธรรมทางเศรษฐกิจ (moral economy) มากพอที่จะทำให้ชาวนาสามารถกำหนดสภาพการณสำหรับตัวเองได้แล้วละ ก็ การศึกษาค่านิยมที่แท้จริงนี้ (ตามความเชื่อของของสต็อก) จะช่วยให้เราเห็นถึงจริยธรรมที่เกื้อหนุนทฤษฎีว่าด้วยความยุติธรรมที่เป็นนามธรรม (abstract theories of justice) ได้ชัดเจนขึ้น (Scott, 1978, p. 32) กล่าวโดยสรุปก็คือ สต็อก เชื่อว่าการศึกษาดังจริยธรรมทางเศรษฐกิจของชาวนาที่เริ่มต้นจากสภาพทางเศรษฐกิจของชาวนา และจบลงด้วยวัฒนธรรมและศาสนาของชาวนานั้น จะสามารถบอกเราได้ถึงว่า อะไร (what) ทำให้ชาวนาโกรธแค้น และอะไรเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการระเบิดออกมาเป็นการต่อสู้ของชาวนา (explosive situation) ด้วยการศึกษาถึงทัศนะทางจริยธรรม (moral vision) และความคับแค้นทางจริยธรรมของชนชั้นชาวนา (moral indignation) เพียงอย่างเดียวเท่านั้นที่จะสามารถทำให้เราอธิบายได้ว่า ทำไมชาวนาจึงลุกขึ้นต่อสู้ทั้ง ๆ ที่ดูจะไม่มีหวังในชัยชนะเอาเลย (Scott, 1978, p. 192) อย่างไรก็ตามทัศนะของสต็อกที่ปฏิเสธการอธิบายการลุกขึ้นสู้ของชาวนาคือการคุกคามเพียงการชุกฉิบเพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่คงไว้ซึ่งเงินในข้อความต่อไปนี้ "...การที่ชาวนาถูกชุกฉิบเพิ่ม

มากขึ้นอาจเป็นสาเหตุที่จำเป็น (necessary cause) สำหรับการลุกขึ้นสู้ของชาวนา อย่างไรก็ตาม (การชุกฉิบ) ก็ยังห่างไกลต่อการเป็นสาเหตุที่เพียงพอ (sufficient cause) สำหรับที่ชาวนาจะลุกขึ้นสู้... เพราะถ้าการชุกฉิบเพียงอย่างเดียวเป็นสาเหตุที่จำเป็นและเพียงพอสำหรับการลุกขึ้นสู้ของชาวนาแล้วละก็ เอเชียอาคเนย์และประเทศโลกที่สามก็คงจะตกอยู่ภายใต้สภาพการณของการมีสงครามการเนืองเงือบถลอสถเวลา (semi-permanent state of civil war)..." (Scott, 1978, p. 193)

หนังสือเกี่ยวกับการเมืองชาวนาที่สำคัญอีกเล่มหนึ่งคือ หนังสือของโจเอล มิกคาล ชื่อ **Peasants Politics, and Revolution: Pressures Toward Political and Social Changes in the Third World** พิมพ์ออกมาในปี ค.ศ. 1974 ก่อนงานที่เลื่องชื่อของสต็อกสองปี แม้ว่าการมองปัญหาการลุกขึ้นต่อสู้ของชาวนาตามทัศนะของมิกคาลจะไม่แตกต่างไปจากของวอร์ฟและสต็อกมากนัก กล่าวคือ มิกคาลพยายามที่จะสร้างทฤษฎีทั่วไปเพื่อที่จะดูว่า พลังของความทันสมัยของจักรวรรดินิยมมีผลอย่างไรต่อชาวนา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง อย่างไรก็ตามข้อเด่นของงานของมิกคาลก็คือ มิกคาลมองผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระดับโลกนี้จากระดับหมู่บ้าน โดยมิกคาลใช้เอกสารข้อมูลชั้นรอง (secondary evidence) ซึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิจัยของนักมานุษยวิทยาเกี่ยวกับสังคมหมู่บ้านในเอเชียและลาตินอเมริกา รวมถึงถึง 61 หมู่บ้านด้วยกัน ประกอบกับข้อมูลเบื้องต้นจากการวิจัยสนามของมิกคาลเองที่เม็กซิโกและอินเดีย

เป็นที่แน่นอนว่าการแทรกแซงของระบบทุนนิยมสมัยใหม่เข้าไปในสังคมระดับหมู่บ้านนั้น ทำให้สังคมชาวนาซึ่งแต่เดิมมีลักษณะพึ่งพาตัวเองได้ (self-sufficiency) ทั้งทางด้านการเกษตรและการเมืองต้องเปลี่ยนแปลงไป กล่าวทางด้านการเกษตร จะเห็นได้ว่าวิถีของชาวนาสมัยใหม่ต้องพึ่งพาอยู่ในระบบตลาดมากขึ้น ความผันแปรของระบบราคา และระบบตลาดมีส่วนสำคัญอย่างมากที่ทำให้สภาพเศรษฐกิจของชาวนาส่วนใหญ่มีความไม่แน่นอน นอกจากนั้นลักษณะของวิถีชาวนาที่เปลี่ยนแปลงไปภายหลังการเข้ามาของระบบทุนนิยมสมัยใหม่ก็คือ มีการจัดระบบองค์กรของสังคมส่วนกลางเสียใหม่ (reorganization) เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นสำหรับการถ่ายทอดค่าส่วนเกินและทรัพย์สินจากประเทศทุนนิยมรอบนอก (peripheral capitalist countries) ไปสู่ประเทศเมืองแม่ การครอบงำโดยตรงของประเทศเมืองแม่เหนือประเทศอาณานิคม หรือการครอบงำโดยอ้อมในรูปของจักรวรรดินิยมทางเศรษฐกิจ ทำให้อำนาจรัฐส่วนกลางของประเทศเมืองขึ้นหรือประเทศกึ่งเมืองขึ้นทั้งหลายมีมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับอดีต ทั้งนี้เนื่องมาจากการปรับปรุงกำลังอาวุธที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ ระบบราชการสมัยใหม่มีความสลับซับซ้อนและมีการประสานงานกันมากขึ้น ผลก็คือ ทำให้สามารถแทรกแซงเข้าไปในชนบทได้มากกว่าเดิม ยิ่งไปกว่านั้น การติดต่อระหว่างรัฐกับชาวนาทำได้โดยตรงไม่ต้องผ่านหมู่บ้านหรือผู้ปกครองท้องถิ่น (เจ้าที่ดิน) เหมือนกับแต่ก่อน (Migdal, 1974, p. 92) ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดตัวอย่างหนึ่งก็คือ ระบบการจกเก็บภาษี ซึ่ง

ดูเหมือนว่าชาวนาจะเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการเก็บภาษีแบบใหม่นี้ และส่วนใหญ่รัฐมักจะเรียกร้องให้ชาวนาจ่ายภาษีเป็นตัวแทนที่จะเป็นสิ่งที่ของ (Migdal, 1974, p. 106) ผลของการเก็บภาษีเป็นตัวแทนดังกล่าวทำให้ชาวนาจ้องหาทางเปลี่ยนแปลงผลผลิตของตัวเองให้เป็นตัวเงิน (cash) และสิ่งของที่เป็นอย่างอื่น (อย่างหนึ่ง) ที่บีบบังคับให้ชาวนาจ้องออกมาติดต่อกับสังคมภายนอกมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งในที่นี้ก็คือ ระบบตลาดนั่นเอง (Migdal, 1974, p. 107) แต่เนื่องจากระบบตลาดก็จะมีผลที่ไม่แน่นอนสำหรับชาวนา ทั้งในบางครั้งก็มีการผูกขาดคักตอกันเกิดขึ้นด้วยโดยพ่อค้าคนกลางหรือคนในเมือง ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าบ่อยครั้งที่ระบบเศรษฐกิจแบบใหม่นี้ทำให้ครัวเรือนชาวนาเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ

นอกจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมสมัยใหม่จะก่อให้เกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจแก่ครัวเรือนชาวนาดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านการเมืองอีกด้วย กล่าวคือ ประการแรก ในชุมชนหมู่บ้านที่มีวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นอย่างรุนแรงนั้นจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างอำนาจของหมู่บ้าน ตลอดจนความสามารถของหมู่บ้านที่จะยับยั้งการเข้าไปเกี่ยวข้องกับสังคมภายนอก และประการที่สอง สำหรับสมาชิกของชุมชนที่มีฐานะความเป็นอยู่ดีกว่าคนอื่น ๆ ก็มีโอกาที่จะเพิ่มความมั่นคงให้กับตัวเองด้วยการเข้าไปเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับสังคมภายนอกมากยิ่งขึ้น (Migdal, 1974, p. 139) สิ่งที่สำคัญก็คือ แรงผลักดันทางด้านการเกษตรที่เป็นตัวการบีบบังคับให้ชาวนาจ้องออกไปติดต่อกับสังคม

ข้างนอกหมู่บ้านมากขึ้นทำให้ชาวนาได้มีโอกาสสัมผัสกับองค์กรการเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกหมู่บ้านด้วยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรการเมืองระดับชาติ ลักษณะของการเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับองค์กรการเมืองภายนอกหมู่บ้าน ข้อจำกัดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงสัมพันธ์กัน ตลอดจนข้อเรียกร้องและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการปะทะสังสรรค์กัน จะมีส่วนในการกำหนดความรู้ทางการเมืองของชาวนา รวมทั้งยังทำให้โครงสร้างความคิดและความเชื่อของชาวนาต้องปรับเข้ากับความเป็นจริงทางการเมืองอันใหม่เพื่อการดำรงอยู่ของตน (Migdal, 1974, p. 203) และเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับชาวนาในการคิดก่อสร้างสัมพันธ์กับคนกลุ่มอื่นต่อไป (Migdal, 1974, p. 205)

เราอาจพอสรุปได้ว่า การที่ชาวนาติดต่อสัมพันธ์กับสังคมภายนอกมากขึ้นมิได้เกี่ยวข้องกับเฉพาะการที่เศรษฐกิจภายนอกนั้นเป็นตัวกำหนดการจัดระเบียบทางสังคมและการเมือง ตลอดจนสภาพของหมู่บ้านเพียงอย่างเดียว หากแต่เกี่ยวข้องกับถึงเศรษฐกิจระดับครัวเรือนของชาวนาเองด้วย (Migdal, 1974, p. 124) แยกกล่าวสำหรับชาวนาโดยทั่วไปแล้ว การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างอำนาจของหมู่บ้านและวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจมีส่วนอย่างมากในการทำให้ชาวนามีการแบ่งแยกออกจากกันมากขึ้น (polarization) (Migdal, 1974, p. 156)

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเศรษฐกิจการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์กับชาวนาส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นความไม่สมบูรณ์ของบ้านโครงสร้างของระบบที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อ

ชาวนา หรือการคอร์รัปชันของข้าราชการของรัฐ ตลอดจนการผูกขาดที่ดินทางบ้านเศรษฐกิจ ผลก็คือทำให้ชาวนาทุกข์ยากมากขึ้น มีกตเวทิต์ว่าสภาพการณ์ดังกล่าวนี้จะประนีประนอมอย่างมากต่อการที่ขบวนการปฏิวัติจะเข้ามาจัดตั้งชาวนา ซึ่งการที่ชาวนาเข้ามาอยู่ภายใต้การจู่โจมและอำนาจของขบวนการปฏิวัตินี้เอง (ดูความสำคัญขององค์กรปฏิวัติในหัวข้อ 2.3 ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป) แม้ว่าจะเป็นการเข้ามาเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นก็ตาม แต่ก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้การกระทำทางการเมืองของชาวนาในศตวรรษที่ 20 นี้มีลักษณะที่เปลี่ยนจากปฏิกิจวิทยา (reactionary) มาเป็นนักปฏิวัติ (revolutionary) ได้ (Migdal, 1974, pp. 211-2) ทั้งนี้เพราะความโศกเศร้าของชาวนาซึ่งเชื่อกันว่าเป็นอุปสรรคสำคัญที่ชาวนาจะรวมตัวกัน อย่างมีจิตสำนึกทางการเมืองบ้างจ้อยหนึ่งนั้น (กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 1.1) ได้ถูกระบบทุนนิยมสมัยใหม่ทำลายไปจนหมดสิ้น

เอคบาต อาหมัด (Eqbal Ahmad, 1981, pp. 18-19) ได้กล่าวถึงกระบวนการการเปลี่ยนแปลงศักยภาพทางการเมืองของชาวนาที่เกิดจากการเข้าไปผูกพันกับสังคมภายนอกเขาไว้อย่างรัดกุม "...เมื่อลักษณะการพึ่งตัวเองของชุมชนท้องถิ่นก่อนระบบทุนนิยม (precapitalist local community) และระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ (self reliant economy) ถูกทำลายลงไป... ชาวนาได้เริ่มเห็นว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมทั้งสังคม มิได้เป็นชุมชนที่อยู่โดดเดี่ยวและมีกลุ่มผู้ปกครองท้องถิ่นที่ปกครองตามอำเภอใจอีกต่อไป

ชาวนาเริ่มค้นรู้จักคนกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งไม่ได้รู้จักกันมาก่อน... (ที่สำคัญก็คือ) ชาวนาเริ่มมองเห็นว่าต้นตอของปัญหาส่วนบุคคลและปัญหาในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุมาจากระบบที่ใหญ่กว่า (เพราะ) ชาวนาและชุมชนชาวนาทั่วไปต่างก็ได้รับผลกระทบจากระบบอันเดียวกัน... (ผลก็คือ) ชาวนาซึ่งแต่เดิมอยู่นอกขอบเขตของการเมืองก็ได้ถูกดึงเข้าสู่ระบบการเมืองแห่งชาติ (national politics) และคนทุกคนเริ่มเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองเพิ่มมากขึ้น...”

สำหรับวิธีการมองปัญหาการลุกขึ้นสู้ของชาวนาที่ดูเฉพาะปัจจัยผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจล้วนๆ นั้นเห็นได้ชัดในงานของ เจฟฟรีย์ เพจ เรื่อง **Agrarian Revolution : Social Movement and Export Agriculture in the Underdeveloped World** พิมพ์ครั้งแรกปี ค.ศ. 1975 ในการศึกษาถึงความขัดแย้งภายในสังคมชาวนานั้น เพจดูความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายใต้สภาพการณ์ที่ต่างกันตั้งแต่ ประเภทของกิจกรรมที่ทำ (type of work) ลักษณะที่มาของรายได้ (nature of income) ตลอดจนความสัมพันธ์กับที่ดินและโอกาสในการเลื่อนชนชั้นให้สูงขึ้น รวมทั้งการขยายตัวของการค้าและปฏิบัติการโต้ตอบของชนชั้นสูงในสังคมต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งของชาวนา และเนื่องจากเพจพิจารณาความขัดแย้งในสังคมชาวนาจากปัจจัยที่กว้างขวางนี้เองทำให้เพจได้ข้อสรุปว่า ไม่จำเป็นเสมอไปที่ความขัดแย้งนี้จะก่อให้เกิดการลุกขึ้นสู้ของชาวนา ด้วยความรุนแรงเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้อาจมีการเคลื่อนไหวของชาวนาในรูปแบบอื่น ได้ด้วยเช่น การเคลื่อนไหวแนวปฏิรูป เป็นต้น อย่างไรก็ตาม

สิ่งที่สำคัญสำหรับการเข้าใจถึงต้นกำเนิดของความไม่สงบในสังคมเกษตร (agrarian unrest) ในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายตามที่คณะของเพจก็คือ “..จะต้องดูถึงความสัมพันธ์ของประชากรในชนบทที่มีต่อพลังอันใหม่ที่เกิดจากความบาทหมางขัดแย้งระหว่างชนชั้นอันเกิดจากลักษณะของระบบเศรษฐกิจที่มีการส่งสินค้าเกษตรเป็นสินค้าออก (agricultural export economy)...” (Paige, 1975, p. 3) เพจก็เช่นเดียวกับวูล์ฟ สก็อตและมิกคาล ที่คิดถึงอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจระดับโลกที่เกิดขึ้น แต่จะให้น้ำหนักน้อยกว่าอิทธิพลภายนอก ดังที่เขากล่าวว่า “...ภายใต้การปกครองของประเทศจักรวรรดินิยมทำให้ไม่มีการแสดงออกทางเมืองเช่นนี้ของชาวนา ภายหลังสงครามปลุกปลอบ อำนาจของประเทศจักรวรรดินิยมลดน้อยลง สังคมที่มีการส่งสินค้าเกษตรเป็นสินค้าออกก็ได้กลายมาเป็นศูนย์กลางของการเคลื่อนไหวปฏิวัติสังคมในทันที...” (Paige, 1975, p. 3)

จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่ามี เพจเพียงคนเดียวที่มีแนวการมองปัญหาการลุกขึ้นสู้ของชาวนา จากเรื่องผลประโยชน์ทางวัตถุเพียงอย่างเดียวโดยให้ความสำคัญกับปัจจัยอย่างอื่น ไม่ว่าจะเป็น อุดมการณ์ ค่านิยม ศาสนา ฯลฯ น้อยมาก หรือเกือบไม่มีเอาเลยเมื่อเทียบกับ วูล์ฟ สก็อตหรือมิกคาล

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสก็อตจะได้รับอิทธิพลแนวการมองปัญหาชาวนาลุกขึ้นสู้อย่างมากจากมัวร์ (ดู Moore, 1981, pp. 468-77) และวูล์ฟ เมื่อเทียบกับคนอื่น ๆ แต่ทั้งมัวร์ วูล์ฟ สก็อตและ

มิกคาลก็ได้รับการจัดให้อยู่ในกลุ่มพวกจริยธรรม เศรษฐกิจ (moral economy) ซึ่งค่อนข้างจะเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลอยู่ไม่น้อยในแวดวงของผู้ที่สนใจศึกษาการเมืองของชาวนา (Popkin, 1979, p. xiii, 4) ที่น่าสังเกตก็คือ งานของสก็อตมีการนำเสนอแนวคิดแบบจริยธรรมทางเศรษฐกิจชัดเจนมากกว่าคนอื่น ๆ ก็จะเห็นได้จากการที่สก็อตมีผลงานทางวิชาการในรูปของบทความที่ยืนยันถึงความคิดนี้มากมายหลายชิ้นด้วยกันทั้งก่อนหน้าและหลังจากหนังสือเล่มที่ได้กล่าวมาแล้ว (คูอาทิ Scott, 1972, 1973, 1980) ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้สก็อตได้กลายเป็นเป้าของการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับความคิดเรื่องจริยธรรมทางเศรษฐกิจในหมู่นักวิชาการทั้งหลายที่สนใจการเมืองของชาวนา ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนนี้ออกมามากกล่าวถึงในที่นี่ก็คือ หลังจากหนังสือเล่มที่มีชื่อเสียงของสก็อตออกมาได้ 3 ปี แรรมวอล ป็อบกิน ได้เขียนหนังสือออกมาเล่มหนึ่งชื่อ **The Rational Peasant: the Political Economy of Rural Society in Vietnam** โดยมีจุดประสงค์หลักอันหนึ่งคือการวิจารณ์พวกจริยธรรมเศรษฐกิจและโดยเฉพาะอย่างยิ่งงานของสก็อต ดังจะเห็นได้จากป็อบกินได้อธิบายเนื้อหาของหนังสือถึง 2 บทด้วยกันเพื่อทำการวิพากษ์วิจารณ์ข้อข้อข้อทั้งหลายแห่งของทฤษฎีจริยธรรมทางเศรษฐกิจ พร้อมกับโฆษณาถึงข้อดีอันพร้อมสรรพของแนวการวิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์การเมืองของตนเองควบคู่ไปด้วย (รายละเอียดบางส่วน ของข้อถกเถียงเกี่ยวกับการศึกษาทั้งสองวิธีนี้เป็นภาษาไทย ผู้สนใจอาจดูได้จากธรรมนิติ, 2525, น. 9-12) ข้อสมมุติฐานหลักอันหนึ่งของพวกจริยธรรมทางเศรษฐกิจที่ได้รับ

การวิจารณ์อย่างมากก็คือ พวกจริยธรรมเศรษฐกิจมักจะมองว่าสังคมชาวนาในอดีตก่อนที่จะมีระบบทุนนิยมแทรกแซงเข้าไปนั้นมีความเป็นอยู่ที่ราบรื่นสงบสุขกว่าเมื่อตอนที่ทุนนิยมเข้าไป ผู้คนอยู่กันด้วยจริยธรรม ลักษณะการมองสังคมในอดีตเช่นนี้ทำให้ตีความผลของระบบทุนนิยมสมัยใหม่ไปในทางลบอย่างมาก ขณะเดียวกันก็ชื่นชมอยู่กับอดีตที่แสนหวาน แนวคิดเช่นนี้มักได้รับการวิจารณ์ว่า "เพ้อฝัน" (romantic) ที่สำคัญกว่านั้นก็คือจริยธรรมทางเศรษฐกิจที่สก็อตใช้ในกรณีวิเคราะห์นั้นจริง ๆ แล้วจะมีแต่จริยธรรม (moral) ล้วน ๆ โดยไม่มีเศรษฐกิจ (economy) เลย (Cumings, 1981, p. 473) ซึ่งป็อบกินเองก็ได้วิจารณ์แนวคิดนี้ของสก็อตโดยการชี้ให้เห็นว่าแท้จริงแล้วสังคมดั้งเดิมของเวียดนามนั้นมิได้มีการกดขี่ขูดรีดอันยิ่งไปกว่าสังคมเวียดนามช่วงที่ตกเป็นอาณานิคมหรือหลังยุคอาณานิคม (ดู Popkin, 1979, pp.35-82) ทั้งนี้ ป็อบกินมีทัศนะเกี่ยวกับระบบทุนนิยมสมัยใหม่ไปในแง่ดี โดยเขาเชื่อว่า "...การค้าขายสมัยใหม่ (commercialization) โดยตัวของมันเองแล้วมิได้มีข้อดีหรือข้อเสวสำหรับชาวนาแต่อย่างใด หากขึ้นอยู่กับ "ขอบเขตลักษณะเฉพาะของสถาบัน" (the specific institutional context)..." (Popkin, 1979, p. 79) ฉะนั้น การที่ชาวนาเวียดนามจะเลือกวิธีแก้ ไขปัญหาเพื่อให้ตัวเองหลุดพ้นจากแอกของเจ้าที่ดิน ผู้ปกครอง ของเวียดนาม โดยการเข้าร่วมกับระบบเศรษฐกิจแบบตลาดมากขึ้น หรือ เข้าไปทำงานกับชาวฝรั่งเศส (ผู้ปกครองอาณานิคม) หรือเข้าร่วมขบวนการปฏิวัติกับพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ก็ขึ้นอยู่กับความมีเหตุผลของชาวนาเอง (rational peasant)

ไม้อาจปฏิเสธได้ว่า วิธีการอธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมของชาวนาที่ป๊อบกินมองว่าชาวนาเป็นคนที่มีความเฉลียวฉลาดนั้น เมื่อพิจารณาอย่างรวม ๆ โดยทั่วไปแล้วป๊อบกินทำได้ดี แต่ถึงสำคัญที่ขาดหายไปเลยในงานของป๊อบกินก็คือ ป๊อบกินมิได้ให้ภาพของคน (human being) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปรัชญา การเมือง (Cumings, 1981, p. 494) เพราะในความเป็นจริงแล้ว ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจนั้นต้องคำนึงควบคู่กันไปกับทัศนะทางจริยธรรมและการเมืองจะขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ได้ ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์การเมืองที่แท้จริงต้องไม่มีคำว่า สิ่งที่เรากำลังพูดถึงอยู่นี้คือ มนุษย์ (people) ที่มีชีวิตจิตใจ (Cumings, 1981, p. 495)

กล่าวสำหรับผู้สนใจการวิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์การเมืองมาร์กซิสต์ที่หวังจะได้อำนาจงานศึกษาสังคมชาวนาจด้วยวิธีการเศรษฐศาสตร์การเมืองของป๊อบกินก็คงผิดหวังอยู่ไม่น้อย เพราะแนวการวิเคราะห์ปัญหาการเมืองชาวนาแบบเศรษฐศาสตร์การเมืองที่ป๊อบกินใช้นั้นเป็นเศรษฐศาสตร์การเมืองคลาสสิกที่มาจากแนวคิดของอดัม สมิท (Adam Smith) เจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham) และนักเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยเช่น แมนเคอร์ ออลสัน (Mancur Olson) แอนโทนี ดาวน์ส (Anthony Downs) และนักเศรษฐศาสตร์การเมืองกลุ่ม "Public Choice" ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นเศรษฐศาสตร์การเมืองที่มาร์กซ์รังเกียจด้วยเหตุนี้ วิธีการวิเคราะห์ที่ป๊อบกินเรียกว่า "เศรษฐศาสตร์การเมือง" นั้น...ที่แท้แล้วก็คือเศรษฐศาสตร์นีโอ-คลาสสิกล้วน ๆ ที่เสนอการวิเคราะห์ด้วยระบบตลาดเสรี (free market) และ

พฤติกรรมที่มีเหตุผลของคนสังคม (rational-actor) (Cumings, 1981, p. 471)

จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เราจะเห็นถึงพัฒนาการส่วนหนึ่งของการศึกษาเรื่องการเมืองของชาวนาจต่อจากหนังสือที่เลื่องชื่อของมัวร์ อันที่จริงแล้วการวิเคราะห์ปัญหาการลุกขึ้นสู้ของชาวนาจของมัวร์นั้นนับว่าดี ครอบคลุมกว้างขวาง โดยไม่มีอคติกับปัจจัยหนึ่งปัจจัยใดมากเป็นพิเศษ หากแต่ถึงปฏิบัติการที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ของคนที่อยู่ในสังคมเป็นหลักว่าเปลี่ยนแปลงไปได้อย่างไร และทิศทางใด เมื่อมีผลกระทบจากภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าที่ดิน (หรือผู้ปกครอง) (lord) กับชาวนา ซึ่งมัวร์เองก็มีความเห็นไม่ต่างออกไปจากนักวิชาการคนอื่น ๆ ที่มองว่า เจ้าที่ดิน (ผู้ปกครอง) ยังชีพอยู่ได้ก็ด้วยส่วนเกินทางเศรษฐกิจจากชาวนา โดยที่ส่วนเกินทางเศรษฐกิจนั้นอาจอยู่ในรูปของแรงงาน ผลผลิตหรือค่าน้ำเงิน ในเวลาเดียวกันเจ้าที่ดินจะเป็นผู้ให้ความปกป้องคุ้มครองแก่ชาวนาเป็นสิ่งตอบแทน โดยมีพระ (priest) เป็นผู้ช่วยเหลือให้ความรอบธรรมค้ำถ่วงนำดำรงอยู่ได้ ในรูปของคำอธิบายหรือช่วยแก้ปัญหาบางประการเมื่อชาวนาเกิดความทุกข์ยากเดือดร้อน (Moore, 1981, p. 469) ฉะนั้น "...ชาวนาจจะไม่ลุกขึ้นมาต่อสู้รบราฆ่าฟันกับ ชาวนาจยังคงยอมรับว่าอภิสิทธิ์ของชนชั้นเจ้าที่ดินและข้อผูกมัดที่ชาวนาจมีต่อเจ้าที่ดินนั้นเป็นสิ่งที่ชอบธรรม.." (Moore, 1981, p. 470) จากทัศนะข้างต้นนี้ของมัวร์แสดงให้เห็นว่ามัวร์เองไม่เชื่อในการตีความความสัมพันธ์ระหว่างชาวนาจกับผู้ปกครองดังที่กล่าวมาแล้วว่าเป็นการรุคริค

(exploitation) ความที่มาร์กซิสต์ทั่วไปยอมรับ ปัญหาสำคัญที่มาร์กซ์เห็นว่าจะต้องนำมาถกเถียงอภิปรายกันก็คือสิ่งของและผลิตภัณฑ์ที่ชาวนาจะต้องให้แก่เจ้าที่ดินหรือผู้ปกครองเป็นการตอบแทนบริการการปกป้องคุ้มครองที่ตนได้รับนั้นเป็นการจ่ายที่ "ยุติธรรม" หรือ "ซุกครีค" และสักส่วนควรเป็นเท่าไรจึงจะไม่เป็นการซุกครีค (Moore, 1981, pp. 470-1) ทั้งนี้มาร์กซ์มองว่า "...คงไม่มีใครสามารถใช้การคำนวณทางปริมาณและบอกแก่เราได้ว่า ระหว่างการสู้รบกับการทำไร่ทำนาอัน กิจกรรมอย่างไหนที่มีส่วนสำคัญในการทำให้สังคมสังคมนั้นดำรงอยู่ได้มากน้อยกว่ากัน..." (Moore, 1981, p. 471)

การที่มาร์กซ์มองถึงความสัมพันธ์ของคนในสังคมว่ามีได้มีเพียงเฉพาะการซุกครีคเอาไว้คเอาเปรียบกันแต่เพียงอย่างเดียว และได้ตั้งปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับแนวคิดเรื่อง "การซุกครีค" เอาไว้ เช่นนี้ ทักษะอันนี้มีอิทธิพลต่อแนวความคิดของพวกเขาจริยธรรมทางเศรษฐกิจอย่างมาก อาทิเช่น วูล์ฟได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์เอาไว้ตอนหนึ่งว่า "...การแบ่งปันทรัพยากรร่วมกันในชุมชนและการพึ่งพาอยู่กับผู้อุปถัมภ์ที่มีอำนาจเป็นวิถีทางที่ชาวนาจะใช้เป็นเครื่องมือในการลดความเสี่ยง (risks) ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น และยังเป็นการปรับเสถียรภาพของความสัมพันธ์ระหว่างชาวนากับผู้อุปถัมภ์ด้วย..." (Wolf, 1973, p. 279) ขณะที่สก็อตได้พัฒนาเป็นแนวคิดเรื่อง "ความมั่นคงในการยังชีพ" (subsistence ethic) ซึ่งทำให้สก็อตมองว่า "...รูปแบบของความสัมพันธ์ดั้งเดิม

ในเรื่องการตอบแทนซึ่งกันและกัน (reciprocity) ระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ ตลอดจนกลไกต่าง ๆ ในชุมชนหมู่บ้าน...ล้วนแล้วแต่เป็นไปเพื่อเพิ่มความมั่นคงในการยังชีพให้แก่ชาวนา..." (Scott, 1978, p. 9) ด้วยเหตุนี้ การที่ชาวนาจะลุกขึ้นสู้หรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับความมั่นคงในการยังชีพ ซึ่ง "...ปัญหาที่สำคัญ (ของความมั่นคงในการยังชีพ) มิได้อยู่ที่ ผลผลิตส่วนเกินของชาวนาถูกคุกหรือซุกครีคไป โดยชนชั้นปกครองหรือรัฐ (เท่าไร) หากแต่อยู่ที่ว่า รายได้ของชาวนาอันถูกคนเหล่านี้ (รัฐและผู้ปกครอง) เก็บภาษีหรือซุกครีคไปอย่างไรมากกว่า..." (Scott, 1978, p. vii)

จะเห็นได้ว่า การใช้ปัจจัยการซุกครีคระหว่างชนชั้นในสังคมในการอธิบายถึงการลุกขึ้นสู้ของชาวนาหรือชนชั้นที่เสียเปรียบในสังคมนั้นมีจุดอ่อนความที่สก็อตได้วิจารณ์ไว้ แม้ว่าในทางความเป็นจริงนั้น การซุกครีคจะเป็นรากเหง้าที่แท้จริงของปัญหาก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถอธิบายถึงกระบวนการซุกครีคได้อย่างละเอียดอ่อน เพราะเป็นการพิจารณาแบบสรุปรวบยอด หรือตักตวงก็ได้อีกกล่าววิจารณ์แนวคิดนี้ไว้ในทำนองเดียวกัน หากแต่มีข้อเสนอในการพิจารณาปัญหาต่างออกไป เขากล่าวว่า "...การซุกครีคเพียงปัจจัยเดียวช่วยอธิบายเรื่องการลุกขึ้นสู้ของชาวนาได้น้อยมาก เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นจริง มวลชนคงจะลุกขึ้นสู้ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามสิ่งที่ควรเน้นก็คือ จะต้องดูจากจุดเริ่มต้นของชีวิตชาวนาที่มีแต่ความยากลำบาก และความขัดแย้งที่มีอยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างชาวนากับเจ้าที่ดินและรัฐ เพราะชาวนาเองได้พยายามใช้แรงงานของครอบครัวมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เพื่อให้ได้

มาซึ่งปัจจัยยังชีพ ขณะเดียวกันก็ต้องการเก็บรักษา ผลผลิตที่เกิดจากน้ำพักน้ำแรงของตัวเองเอาไว้ให้มากที่สุด...” (Cf. Deal, 1975, p. 418) ซึ่งถ้าพิจารณาอย่างถึงที่สุดแล้วจะเห็นได้ว่า ในสังคมก่อนทุนนิยมที่เศรษฐกิจของชาวนาเป็นแบบยังชีพนั้น “...ชาวนาสามารถที่จะมีชีวิตอยู่ได้โดยไม่จำเป็นต้องมีความช่วยเหลือหรือยุ่งเกี่ยวกับชนชั้นอื่นในสังคม...” (Hilton, 1974, p. 68) ด้วยเหตุดังกล่าวนี้เองทำให้ “...กลไกต่าง ๆ ที่เจ้าที่ดิน (ผู้ปกครอง) ใช้บีบบังคับเพื่อถ่ายเทส่วนเกินจากชาวนานั้นจึงเป็นสิ่งที่เห็นได้เป็คเผยชัดเจนน...” (Hilton, 1974, p. 71) ฉะนั้นเราจึงสามารถเห็นถึง “.. ความขัดแย้งพื้นฐาน (basic antagonism) ระหว่างเจ้าที่ดินกับชาวนาเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ตลอดเวลาภายใต้โครงสร้างความสัมพันธ์ (ที่ไม่เท่าเทียมกัน) เช่นว่า...” (Hilton, 1974, p. 79) แต่เนื่องจาก “...ทั้งสองฝ่ายได้มีการยอมรับกฎเกณฑ์บางอย่างร่วมกันนั่นเอง ที่ทำให้ความขัดแย้งที่ดำรงอยู่นี้มิได้เป็นสาเหตุก่อให้เกิดการลุกขึ้นสู้ หากแต่การลุกขึ้นสู้ของชาวนามักจะเกิดจากผลกระทบที่มีต่อความสมดุลที่ไม่น่าพึงพอใจ...” (Hilton, 1974, p. 79) ซึ่งจากการศึกษาของฮิลตันถึงการลุกขึ้นสู้ของชาวนาในระบบศักดินาในยุคกลาง เขาพบว่าสาเหตุพื้นฐานของความขัดแย้งระหว่างชาวนากับเจ้าที่ดิน (ผู้ปกครอง) ที่นำไปสู่การเคลื่อนไหวต่อสู้ของชาวนาก็คือ “..ความกดดันที่เกิดจากการที่เจ้าที่ดินพยายามหาผลประโยชน์ให้มากที่สุด...” (Hilton, 1974, p. 78) อย่างไรก็ตามฮิลตันได้แบ่งปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้น (precipitating factor) ที่ทำให้เกิดการลุกขึ้นสู้ของชาวนา

ออกเป็น 3 สาเหตุที่สำคัญด้วยกันคือ หนึ่ง ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากค่าเช่า การเกณฑ์แรงงาน และภาษี สอง สงครามและวิกฤติการณ์ทางการเมือง และสาม วิกฤติการณ์ทางศาสนาและความกีดกันกรีก (Heresy) (ดูHilton, 1974, pp. 79-86) ดังนั้นเราอาจสรุปได้ว่า สภาพของความขัดแย้งที่ดำรงอยู่ที่ภายในโครงสร้างของความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเจ้าที่ดินกับชาวนานั้นเองที่เป็นพื้นฐานสำคัญที่จะต้องมีอยู่ในการลุกขึ้นสู้ของชาวนา แต่การลุกขึ้นสู้จะเกิดขึ้นหรือไม่ เกิดขึ้นเมื่อใด ก็ขึ้นอยู่กับว่าต้องมีปัจจัยอื่น ๆ มากกระตุ้นหรือเหนี่ยวนำให้ความขัดแย้งนี้ปะทุออกมาในรูปของการต่อสู้ ซึ่งถ้ากล่าวในแง่แล้ว สิ่งทีควรระมัดระวังอยู่เสมอในการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาวนากับเจ้าที่ดินก็คือ “...ความผูกพันที่ชาวนามีต่อเจ้าที่ดินนั้นเป็นได้ทั้งตัวเชื่อม (cement) ที่ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบของสังคม และเป็นตัวก่อให้เกิดความตึงเครียด (tension) ขึ้นในสังคม...” (Deal, 1975, p. 418)

ฉะนั้นการที่ศึกษาพยายามอธิบายถึง “การชูครีค” โดยวิธีกรีกเขาเรียกว่าศึกษาจากปรากฏการณ์ โดยเน้นการศึกษาระยะของการชูครีคในสังคมของชาวนาตามการรับรู้ของตัวชาวนาเอง (ดู Scott, 1978, p. 43 and Ch. 6) นั้นสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เข้าใจของสก็อตเกี่ยวกับเรื่องผลประโยชน์ทางชนชั้นและโครงสร้างทางชนชั้นกัมมิงได้ให้ข้อสังเกตข้อหนึ่งที่สำคัญและเป็นข้อเตือนใจที่ดีสำหรับพวกที่ชอบวิเคราะห์การชูครีค โดยดูจากปรากฏการณ์เอาไว้ดังนี้

“...เมื่อทาสถูกถามว่าตัวเองถูกขูดรีดหรือเปล่า นั่น ทาสจะไม่สามารถบอกเราได้ว่า เขาถูกขูดรีด ทั้งนี้เพราะความเป็นทาสได้ฝังอยู่ในจิตใจของเขาเสียแล้ว...” (Cumings, 1981, p. 474) ก่อนหน้านั้น มาร์กซเองก็ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่า “...ในเมื่อไม่มีใครสามารถคัดค้านคน ๆ หนึ่งจากสิ่งที่เขาคิดเกี่ยวกับตัวของเขาเองได้ ฉะนั้นก็ไม่มีใครที่จะสามารถคัดค้านเรื่องการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากจิตสำนึกกันได้ แต่ในทางตรงกันข้าม จิตสำนึกนั้นจะต้องอธิบายจากความขัดแย้งทางวัตถุ จากความขัดแย้งที่ดำรงอยู่ระหว่างความสัมพันธ์ทางสังคมของการผลิตและผลังการผลิตของสังคม...” (Marx, 1977, p. 426) และยังมีอีกคำกล่าวไว้ด้วยว่า “...ถ้าปรากฏการณ์ที่เราเห็นคือแก่นแท้ของปัญหา เราก็คงไม่ต้องมีการวิเคราะห์มัน...” (อ้างจากปริษา, 2524, น. 18)

2.2 ชาวนาชนชั้นไหนลึกซึ้งขึ้น หรือปฏิวัติมากกว่ากัน

“ใครเป็นศัตรูของเรา ใครเป็นมิตรของเรา ปัญหาหนึ่งเป็นปัญหาสำคัญอันดับแรกของการปฏิวัติ การต่อสู้ปฏิวัติทั้งปวงของจีนในอดีตก็ได้รับผลน้อยเต็มที่ เหตุพื้นฐานของมันก็คือเพราะไม่สามารถถล่มศักดินาที่แท้จริงเพื่อโจมตีศัตรูที่แท้จริง”

เหมา เจ๋อตง “การวิเคราะห์ชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมจีน (1926)

แม้ว่าชาวนาในสังคมทุนนิยมแบบเมืองฟั่งจะมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงสังคมตามที่เราได้วิเคราะห์มาแล้วก็ตาม แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าชาวนาทั้งชนชั้นหรือชาวนาทุกคนมีศักยภาพเช่นว่าเหมือนกันหมด ฮัมซา อลาวี (Hamza Alavi, 1973a) กล่าวเอาไว้ว่า “...เราไม่สามารถพูดถึงชาวนาในเงื่อนไขข้างต้นว่าเป็นชาวนาทั้งหมดที่ไม่มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะลักษณะของชาวนาที่แตกต่างกันนั้นมีเป้าหมายและความคาดหวังในอนาคตกต่างกัน และยังเผชิญปัญหาที่แตกต่างกันออกไปอีกด้วย...” นอกจากนี้ “...การที่พลังแต่ละส่วนของชาวนาจะเข้าร่วมการปฏิวัติหรือไม่ขึ้นอยู่กับลักษณะของการปฏิวัติหรือคั้งที่มาร์กซิสต์ทั่วไปเรียกกันว่า ‘เป็นไปคามขั้นตอนของประวัติศาสตร์’ ที่ชาวนาดำรงอยู่...” (p. 291) ด้วยเหตุนี้ “..ปัญหาที่สำคัญจึงน่าจะอยู่ที่ว่า...ชาวนาแต่ละชนชั้นที่แตกต่างกันนั้นจะมีบทบาทอย่างไรในการปฏิวัตินั้น...” (p. 292)

คงเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า งานชิ้นสำคัญของเลนินเรื่อง **The Development of Capitalism in Russia (1889)** นั้น เลนิน ได้อุทิศเนื้อหาถึงสองในสามส่วนของหนังสือนี้ให้กับการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของสังคมเกษตรของรัสเซียในครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 10 รวมทั้งได้สร้าง “แบบจำลอง” (model) ที่มาร์กซิสต์รุ่นต่อมาได้ใช้เป็นแบบแผนในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางชนชั้นในชนบทและโดยวิธีการวิเคราะห์ที่วางพื้นฐานอยู่บนแนวคิดเรื่อง “ชนชั้น” ของมาร์กซ์ที่กำหนดจากความ

สัมพันธ์ทางการผลิต (relation of production) นั้นเอง ทำให้เงินแบ่งรูปความสัมพันธ์ในสังคมชนบทออกเป็น 3 แบบด้วยกันคือ

- 1) ความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบศักดินาอันประกอบด้วย เจ้าที่ดินกับชาวนาเช่า
- 2) ความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบทุนนิยมซึ่งประกอบด้วย ชาวนานายทุน (capitalist farmer) หรือชาวนารวย กับแรงงานรับจ้าง (wage laborers or rural proletariat)
- 3) ชาวนากลาง (middle peasant) ซึ่งทำมาหากินบนที่ดินของตัวเอง แต่สังคมรัสเซียชาวนากลางนั้นมิได้เป็นอิสระ หากแต่ต้องผูกติดกับชุมชนหมู่บ้าน (commune) (ดู Alavi, 1973b, p. 27)

อย่างไรก็ตาม เงินได้กล่าวว่า เขาเองมิได้เป็นคนแรกที่ทำการแบ่งชาวนาออกเป็น ชาวนารวย ชาวนาจน และชาวนากลาง หากแต่เป็นเองแลสต์ ینگานที่มีชื่อ **The Peasant Question in France and German** (Lenin, 1975, p. 85)

ในบทความชิ้นแรกของอลาวิเอง (Alavi, 1973a) ก็ได้มีการแบ่งชนชั้นชาวนาโดยดูจากวิถีการผลิตของสังคม (mode of production) ในช่วงเปลี่ยนผ่าน (transitional period) ออกเป็น 3 แบบเช่นเดียวกับของเงิน หลักเกณฑ์ที่อลาวิเน้นก็คือ คุณลักษณะอิสระหรือการพึ่งพาทางเศรษฐกิจของชาวนาในความสัมพันธ์แต่ละรูปแบบว่าเป็นอย่างไร วิธีการดังกล่าวจะสอดคล้องกับความ เป็นจริงได้มากกว่าการรับปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยหนึ่งปัจจัยใดเป็นควักกำหนดก็ตายตัว ซึ่งแน่

นอนว่าย่อมจะมีความยุ่งยากติดตามมาในการปฏิบัติจริง ทั้งนี้เพราะว่า ชาวนาแต่ละกลุ่มหรือแต่ละชนชั้นนี้อาจจะเข้าซ้อนกันอยู่ เนื่องจากชาวนาคนหนึ่งอาจจะตกอยู่ในความสัมพันธ์ทางการผลิตที่มากกว่าหนึ่งแบบ (ดู pp. 293-5) อย่างไรก็ตาม เราพอจะสรุปได้ว่า ทั้งเงินและอลาวิได้แบ่งชาวนาออกเป็นชนชั้นใหญ่ ๆ ด้วยกัน 4 ชนชั้นคือ หนึ่ง เจ้าที่ดิน ซึ่งมิได้ทำการผลิตเอง สอง ชาวนารวยหรือชาวนานายทุน มีที่ดินและทำการเกษตรเองร่วมกับแรงงานรับจ้าง สาม ชาวนาอิสระหรือชาวนากลาง เป็นชาวนาที่มีที่ดินเองสำหรับทำการผลิตเพื่อเลี้ยงชีพ มิได้ซื้อหรือจ้างแรงงานใคร และ สี่ ชาวนาจน (poor peasant) ประกอบด้วยชาวนาเช่า ซึ่งทำไร่ไถนาในที่ดินของเจ้าที่ดินและแบ่งผลผลิตจำนวนหนึ่งให้กับเจ้าที่ดินเป็นค่าตอบแทน กับชาวนารับจ้าง ที่ยังชีพด้วยค่าจ้างแรงงานของตน

จากการศึกษาของอลาวิ (Alavi, 1973a, pp. 296-304) เขาพบว่า พัฒนาการความคิดของเงินและพรรคบอลเชวิคเกี่ยวกับบทบาทของชาวนาชนชั้นต่าง ๆ นั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามสถานการณ์ของการต่อสู้ทางชนชั้นในรัสเซียที่มีได้หลายครั้ง ซึ่งเราพอที่จะแบ่งพัฒนาการความคิดนี้ออกได้เป็น 3 ช่วงเวลาด้วยกันคือ

- 1) ช่วงหลังการปฏิรูป (ปี ค.ศ. 1861) จนถึงปี ค.ศ. 1905 ในช่วงนี้เงินให้น้ำหนักกับชนชั้นนายทุนในชนบทในการเข้าร่วมการปฏิวัติประชาธิปไตยกับชนชั้นกรรมมาชีพในเมือง
- 2) ช่วงปี ค.ศ. 1905-1917 ผลจากการล้มเหลวของการปฏิวัติปี ค.ศ. 1905 ขณะเดียวกันการ

ถูกขืนตัวของชาวนายังคงมีอยู่ตลอดเวลา ในช่วงนี้เองที่ทำให้เลนินหันมาให้ความสำคัญกับบทบาทของชาวนาจนหรือกรรมกรชาวนาในชนบทอย่างมาก เพราะคาดว่า การพัฒนาของทุนนิยมในภาคเกษตรในอนาคตจะทำให้ชาวนามีการแบ่งแยกออกจากกันชัดเจนมากขึ้นคือ แบ่งเป็นชาวนารวยหรือชาวนานายทุนกับชาวนาจนหรือชาวนารับจ้าง โดยที่ชาวนาอิสระจะถูกระบบทุนนิยมสมัยใหม่ทำลาย และในช่วงนี้เองที่เลนิน ได้เรียกร้องและเร่งเร้าให้ชาวพรรคบอลเชวิคจัดตั้งชาวนาจนเพื่อประสานกับกรรมกรชาวนาในเมืองเพื่อการปฏิวัติในอนาคต

3) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1917 เป็นต้นมา เนื่องจากการจัดตั้งชาวนาจนไม่ได้ผลตามที่คาดหมายเอาไว้ ทั้งนี้เพราะถูกชาวนารวยเป็นผู้ชักนำควบคุมการตัดสินใจเอาไว้ทั้งหมด ดังจะเห็นได้จาก องค์การจัดตั้งชาวนาพรรคบอลเชวิคคือ All-Russian Peasant Union นั้นตกอยู่ใต้อิทธิพลของชาวนารวย เเลนินเองก็ยอมรับถึงความยากลำบากในการจัดตั้งชาวนาจน และเนื่องจากการต่อสู้ของชาวนาในปี ค.ศ. 1917 นั้นชาวนากลางต่างหากที่เป็นพลังสำคัญในการต่อสู้กับเจ้าที่ดินเพื่อปลดปล่อยให้ตัวเองหลุดพ้นจากพันธนาการของศักดินา ตลอดจนยังอยู่ในแนวหน้าของการปฏิวัติเพื่อนำไปสู่สังคมนิยมอีกด้วย สิ่งนี้เองทำให้เลนินยอมรับถึงบทบาทของชาวนากลางที่มีมองข้ามมาตลอด และได้สรุปบทเรียนจากประสบการณ์ของการปฏิวัติรัสเซียเอาไว้ในปี ค.ศ. 1918 ว่า ชาวนาจนซึ่งมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมจากชัยชนะของการปฏิวัติสังคมนิยมจะเข้าร่วมสนับสนุนการต่อสู้กับอ้อมีหนึ่ง กรรมกรชาวนาในเมืองได้ชัยชนะแล้ว สอง

กรรมกรชาวนาได้จัดการกับเจ้าที่ดินและนายทุนแล้ว และสาม จะต้องมีการจัดตั้งที่จะช่วยนำไปในทิศทางที่ถูกต้อง การที่ชาวนาจนไม่อาจเข้าร่วมการต่อสู้ได้ในระยะแรก ตลอดจนไม่อาจลุกขึ้นต่อสู้เองอย่างเป็นอิสระเพื่อต่อต้านชาวนารวยนั้น เนื่องมาจาก การสูงองมทางความคิดยังไม่ถึงที่สุด (immaturity) ความล้าหลังทางเศรษฐกิจ รวมทั้งความไม่รู้ (ignorance) ของชาวนาจนนั้นเองที่ทำให้การนำในโซเวียต (ของชาวนา) ตกอยู่ในมือของชาวนารวย

อลาวิเองได้กล่าววิจารณ์เลนินว่า การที่เลนินมองข้ามบทบาทของชาวนากลางเป็นเพราะ "...ในการหาพลังสำหรับการต่อสู้กับศักดินาและเจ้าบรรดถึงเป้าหมายของการปฏิวัติประชาธิปไตยกลุ่มหนึ่ง เลนินดูแค่ชนชั้นที่อยู่ในภาคทุนนิยมของภาคเกษตร (นั่นคือ ชาวนารวยหรือชาวนานายทุนกับชาวนารับจ้าง) มากกว่าที่จะคิดถึงชนชั้นชาวนากลางที่อยู่กันอย่างกระจุกกระจาย..." (Alavi, 1973a, p. 298)

ในกรณีของการปฏิวัติประชาธิปไตยแผนใหม่ของจีนนั้น เหม่า เจ๋อ ตุง ก็ได้มีการแบ่งชนชั้นในชนบทตามแบบฉบับของเลนินเช่นกัน และเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมจีน เหม่า ได้จัดชั้นชนชาวนานายทุน (capitalist farmers) ออกไป เพราะในประเทศจีนนั้นทุนนิยมในชนบทยังไม่ได้พัฒนา ขณะเดียวกันเหม่าได้แบ่งย่อยชนชั้นต่าง ๆ ในชนบทที่เหลื้อออกเป็นชนชั้นย่อยๆถึง 11 ชนชั้นด้วยกันคือ เจ้าที่ดิน ชาวนากลางหรือชาวนาที่มีที่ดินทำกินเอง (แบ่งย่อยเป็น 3 ประเภทคือ พวกมีที่ดินกินเหลือใช้ พวกที่พอเลี้ยง

ทั่วไคในทางเศรษฐกิจ พวกที่มีชีวิตความเป็นอยู่
ทรุดต่ำลง) ชาวนาจนและชาวนากึ่งที่มีนาทำเอง
(แบ่งย่อยไคคืออย่างละ 3 ประเภทตามฐานะเศรษฐกิจคือ สูง กลาง ต่ำ) และชาวนารับจ้าง (ชนชั้น
กรรมราชพีในชนบท) การแบ่งชนชั้นชาวนากังกล่าว
ข้างต้นนี้ปรากฏอยู่ในงานเขียนที่สำคัญของเหมาคือ
“การวิเคราะห์ชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมจีน” พิมพ์
ครั้งแรกเดือนมีนาคม ปี ค.ศ. 1926 และ “ราย-
งานสำรวจการเคลื่อนไหวชาวนาในมณฑลหู-
หนาน” พิมพ์ปี ค.ศ. 1927 เดือนมีนาคมเช่นกัน
แม้ว่าสิ่งที่เหมาใช้ประกอบการพิจารณาการแบ่งชน
ชั้นในชนบทนั้นมีไคคู่จากปัจจัยทางเศรษฐกิจเพียง
อย่างเดียว เช่น รายงานอย่างละเอียดเกี่ยวกับค่าจ้าง
การจ่ายค่าเช่าที่ดินแบบต่าง ๆ หากแต่คู่ถึงสภาพ
ความเป็นอยู่ของชาวนา ที่มาของอำนาจในท้องถิ่น
อาทิเช่น ตระกูล กลุ่มเครือญาติ สมาคมลับ ตลอดจน
ความเข้มแข็งและส่วนประกอบทางสังคมของ
การเคลื่อนไหวชาวนาในเขชนั้น ๆ ฯลฯ ค้วย เรียก
ง่าย ๆ ว่ามี “การทำกรบ้าน” (Zagoria, 1974,
p. 55) ก็ตาม อลาวิกก็กล่าววิจารณ์งานสองชิ้นนี้
ของเหมาเอาไว้อย่างน่าสนใจว่า “...ในเอกสารนี้
เหมามิได้ทำอะไรมากไปกว่าชี้ให้เห็นถึงศักยภาพใน
การปฏิวัติของชาวนาชนชั้นต่าง ๆ...เรามีได้ประ-
สานการวิเคราะห์ทางทฤษฎีเข้ากับยุทธศาสตร์การ
ปฏิวัติทั้งหมด...ยิ่งไปกว่านั้น สิ่งที่ควรเพิ่มเติมก็คือ
ในเอกสารสองชิ้นนี้ ไม่มีอะไรที่สามารถเทียบได้
กับการวิเคราะห์อย่างรอบคอบดีถ้วนถึงกระบวนการ
การเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทกึ่งเช่นของ
เลนิน...” (Alavi, 1973a, p. 305)

ข้อวิจารณ์ข้างต้นคู่จะมีความสำคัญน้อยกว่า
ข้อขัดแย้งที่ปรากฏอยู่ในงานเขียนที่สำคัญสองชิ้นนี้

ของเหมา ก็ยังเห็นได้จากอลาวิกกล่าวว่า “...ใน
เอกสาร ‘รายงานสำรวจ...’ นั้น เหมาจับปวคอย่าง
มากที่จะต้องระบุว่า ชาวนาจนนั้นเป็นทั้งผู้นำและ
พลังที่สำคัญของการเคลื่อนไหวชาวนา ทั้งนี้ย่อย่าง
น้อยเพื่อเหตุผลในทางทฤษฎี เพื่อให้ได้รายงานนี้
สอดคล้องกันกับแนวคิดของสตาลิน...”
(Alavi, 1973a, p. 307 และดู เหมา, 1968,
น. 40, 41, 42, 43) ข้อความที่บ่งชี้ถึงบทบาท
ชาวนาจนตามทัศนะข้างต้นนี้ปรากฏอยู่ใน “การ
วิเคราะห์...” ฉบับแก้ไขและพิมพ์เผยแพร่ใน
ฐานะเอกสารที่สำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์จีน (ดู
เหมา, 1968, น. 10-12) เพื่อให้เนื้อหาสอดคล้อง
กับ “รายงานสำรวจ...” ทั้งนี้ในเอกสารต้นฉบับ
เดิมของ “การวิเคราะห์...” นั้น เหมาเขียนเอาไว้
ว่า “...ชาวนาที่ถือครองที่ดินขนาดเล็ก (small
landholders) บางส่วนสามารถที่จะเป็นผู้นำเปิด
ทางไปสู่การปฏิวัติได้...” (Alavi, 1973a, p. 309)

จากประเด็นดังกล่าวนี้เอง ทำให้อลาวิกศึกษา
ข้อเขียนสองชิ้นนี้ของเหมาอย่างละเอียดเพื่อหาจุดที่
มาของข้อขัดแย้ง อลาวิกได้ให้ข้อสรุปว่า “...แต่ที่
จริงแล้ว เมื่อเหมาใช้คำว่า ‘ชาวนาจน’ ใน ‘ราย-
งานสำรวจ...’ นั้น เขาได้ให้คำจำกัดความของ
ชาวนาจนเสียใหม่โดยการรวมเอาบางส่วนของ
ชาวนากลางเข้าไว้ด้วย...” (Alavi, 1973a,
p. 310) อย่างไรก็ตาม “...การกำหนดความหมาย
ของชนชั้น ‘ชาวนาจน’ ใหม่ของเหมานั้นเป็นเพียง
การเปลี่ยนแปลงสถิติตัวเลขเท่านั้นเอง โดยที่เหมา
เองไม่ได้ให้คำอธิบายอย่างละเอียดถึงที่มาของตัว
เลข ‘ชาวนาจน’ นี้แต่อย่างใด...” (Alavi, 1973a,
p. 311 และดูเหมา, 1968, น. 37) อลาวิกได้ให้

เหตุผลที่อยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงนี้ของเหมาว่า “...เราจะสามารถเข้าใจเรื่องนี้ได้ก็โดยการพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ว่า การอธิบายถึงลักษณะของการเคลื่อนไหวของชาวนาแบบนั้นเท่านั้นที่จะได้รับการยอมรับจากพวกลัทธิกั่มมัวร์ (สตาลินนิสต์) ของคอมมิวนิสต์สากล (คอมมิวนิสต์จีน) ที่เรียกร้องให้มีการสร้างพันธมิตร(alliance) ระหว่างกรรมกรชีพในเมืองกับชาวนา...” ซึ่ง “...รายงานสำรวจ...” นี้เขียนขึ้นมาท่ามกลางความขัดแย้งที่คุกรุ่นภายในพรรค...” ด้วยเหตุนี้ “...การพูดถึงบทบาทที่สู้รบ (militancy) และการนำของชาวนาเจ็ดข้อใน ‘รายงานสำรวจ...’ นั้นก็เพียงความเชื่อเก่า ๆ (myth)... ถ้ามีอะไรที่เราระงับไว้ได้จากการปฏิวัติในจีน เราจะต้องหลีกเลี่ยงให้พ้นจากความเชื่อเก่าๆนี้เสีย...” (Alavi, 1973a, p. 311) “ความสำเร็จของเหมาและพรรคคอมมิวนิสต์จีนในการนำการเคลื่อนไหวของชาวนาในการปฏิวัติจนประสบความสำเร็จนั้นจึงอยู่ที่ความเข้าใจอย่างชาญฉลาดและเป็นวิภาษวิธีถึงบทบาทของชาวนากลางและชาวนาจนตามลำดับ...” (Alavi, 1973a, p. 313)

บทเรียนจากการศึกษาของอลาวิข้างต้นนี้จะมีค่าควรแก่การสนใจอย่างมาก สำหรับผู้ปฏิบัติงานที่รอบรู้ “สูตรสำเร็จ” โดยมิได้ศึกษาภูมิหลังหรือที่มาของแนวคิดทฤษฎีนั้นอย่างรอบคอบเสียก่อน ซึ่งจะได้กล่าวถึงในกรณีของไทย

การศึกษาการปฏิวัติของชาวนาในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ของวูล์ฟ ก็จะเป็นการยืนยันถึงความจำเป็นที่ต้องแบ่งชาวนาออกเป็นชนชั้นต่าง ๆ และบทบาทที่สำคัญในการต่อสู้ในระยะแรกของชาวนา

กลางคามที่อลาวิเสนอไว้อย่างมาก วูล์ฟเองเชื่อว่า “ลักษณะชาวนาที่แตกต่างกันนำไปสู่ความแตกต่างในค่านิยมพฤติกรรมและโลกทัศน์ของชาวนาคด้วย...” “ชาวนาจนหรือชาวนาไม่มีที่ดินของตนเองนั้นไม่อาจเข้าร่วมการต่อสู้ได้ด้วยตนเอง หากแต่ละจะต้องพึ่งพากับอำนาจอื่นภายนอกที่มาทำทนายอำนาจที่บีบคั้นตัวเองเอาไว้...” เช่นเดียวกัน “...ชาวนารวยก็จะไม่เข้าร่วมการต่อสู้ ทั้งนี้เพราะอำนาจภายในหมู่บ้านของเขานั้นขึ้นอยู่กับโครงสร้างอำนาจภายนอก...” ด้วยเหตุนี้ “...ชาวนาอีกส่วนหนึ่งที่เหลือคือ ชาวนาที่มีที่ดินทำกินเองหรือชาวนากลางและชาวนาที่อยู่รอบนอก ที่เป็นอิสระจากอำนาจการควบคุมของเจ้าที่ดินนั้นเองที่จะมีลักษณะต่อสู้มากที่สุด...” (Wolf, 1973, p. xi, 290-1)

การแบ่งชนชั้นในชนบทที่ออลาวิเสนอนอกจากการใช้ความสัมพันธ์ทางการผลิตเป็นเกณฑ์ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นก็คือ การแบ่งชนชั้นโดยดูจากรูปแบบของกิจกรรมการเกษตร (rural enterprise) ในชนบท ซึ่งอาเธอร์ สติงคอมเป็นผู้คิดขึ้นมา สำหรับการแบ่งชนชั้นในชนบทที่ค่อนข้างสลับซับซ้อนเมื่อเทียบกับในเมือง สติงคอมกล่าวว่า โครงสร้างความสัมพันธ์ของชนชั้นในชนบทที่จะพิจารณาจากประเภทของกิจกรรมในชนบทที่แตกต่างกันนั้น ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่สำคัญ 4 ประการคือ

- 1) ความแตกต่างทางค่านิยมสิทธิภายใต้กรอบของกฎหมาย (legal privileges)
- 2) ความแตกต่างในเรื่องวิถีของการดำเนินชีวิต (style of life)

3) การแบ่งปันทางเทคนิค วัฒนธรรม ใน การทำไร่ไถนาเลี้ยงสัตว์ (technical culture of husbandry)

4) ระดับของการรับรู้ทางการเมืองและการจั กองค์กร (Stinchcombe, 1961, p. 167)

จากการใช้ความแตกต่างในปัจจุบันี่ประการข้าง ้นพิจารณาความสัมพันธ์ทางชนชั้นของประเภท กิจกรรมเกษตรที่แบ่งออกเป็นกิจการห้าประเภท ด้ยกันคือ ระบบไร่นาแบบแมนเนอร์ (manorial system) -ชีวิตของชาวนาอยู่ใต้อำนาจของเจ้าที่ ดิน ระบบนาเช่า (family-size tenancy) -ชาว นาที่เช่าที่ดินต้องจ่ายค่าเช่าให้แก่เจ้าที่ดิน ระบบผู้ ถือครองที่ดินขนาดเล็ก (small landholders) -ชาวนารายย่อยเป็นเจ้าของที่ดินเอง ระบบไร่นา ขนาดใหญ่ (plantation agriculture) -การ เพาะปลูกพืชต้องใช้แรงงานคนจำนวนมาก ส่วน ใหญ่เป็นแรงงานทาสหรือแรงงานรับจ้าง และ การ ทำปศุสัตว์แบบทุนนิยม (ranch) -สวนใหญ่เป็น แรงงานจร ไม่มีระเบียบวินัย คัมจัด (Stinch- combe, 1961 pp. 167-175) ทำให้สังคมมได้ ข้อสรุปออกมาว่า ชาวนาเช่าเป็นชนชั้นชาวนาที่มี ความเป็นไป ได้ที่จะเคลื่อนไหวลุกขึ้นสู้มากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับชนชั้นชาวนาประเภทอื่นอีกสี่ ประเภทที่เหลือ ทั้งนี้เพราะชาวนาเช่าถูกเอาเปรียบ อย่างเห็น ด้ชัดเจนน ทั้งยังเป็นผู้ที่ต้องรับภาระใน การเลี้ยงค่านต่าง ๆ เองทั้งหมด (Stinchcombe, 1961, p. 176)

แนวการวิเคราะห์ดังกล่าวเกี่ยวกับชนชั้น ชาวนาในชนบทของสังคมคอมมิวนิสต์จะเป็นที่ยอมรับพอ สมควร ดังตัวอย่างเช่น ปุสันซา ได้ใช้แนวการแบ่ง

ชนชั้นของสังคมคอมมิวนิสต์ในการแบ่งชนชั้นใน ชนบทของเยอรมันและอิตาลีในการวิเคราะห์ถึง เผด็จการในชนบท (Poulantzas, 1974, pp. 271-7) นอกจากนั้น โคนาสต์ ซาโกเลีย เองก็ได้ใช้แนวการวิเคราะห์ของสังคมคอมมิวนิสต์มาเป็นหลักในการวิเคราะห์ระบบการเช่าที่ดินในเอเชีย และการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ ดังที่ซาโกเลีย ต้องการพิสูจน์ก็คือ ชาวนาเช่าที่ดินในการลุกขึ้น สู้มากกว่าชาวนาชนชั้นอื่น ๆ จริตคามที่สังคมคอม มิสต์ข้อสังเกตไว้ โดยเขาพยายามที่จะชี้ให้เห็นว่า ชาวนาเช่ามีศักยภาพที่จะถูกจัดตั้งให้เข้าร่วมกับ ชบวนการปฏิวัติได้ง่ายที่สุด ทั้งนี้เพราะบนพื้นฐานของ ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าที่ดินกับชาวนาเช่านั้น ปัญหาค่าเช่าเป็นสิ่งที วกต่อการรับรู้ทางการเมือง มากที่สุด ยิ่งเจ้าที่ดินผลภักวะต่าง ๆ เรื่องการ เสี่ยงมาให้ผู้เช่ามากเท่าใด การเปลี่ยนแปลงรายได้ ของผู้เช่าก็จะเพิ่มความรับรู้ทางการเมืองมากขึ้น เท่านั้น นอกจากนั้น การที่เจ้าที่ดินในระบบใหม่ ไม่ได้ให้ความคุ้มครองอย่างใดแก่ชาวนาเช่า ชาว นาเช่าจะมีภาระการเสี่ยงสูงค่านตลาด ทำให้ชีวิต ทางเศรษฐกิจ ไม่มีความมั่นคง ยิ่งประชากรมี จำนวนมากขึ้น ปัญหาที่ดินยิ่งมีความสำคัญมากขึ้น เพราะโอกาสที่ผู้เช่าจะเลื่อนฐานะต่ำลง ไป ได้มาก กว่าเดิม จากสภาพการณ์ในเอเชียที่มีชาวนาผู้เช่า กระจุกตัวกันอย่างมากประกอบกับเหตุผลทั้งหลาย ข้างต้นนี้ ทำให้เป็นการง่ายต่อการจัดตั้งทางชนชั้น และยกระดับกระแสดิจิตสำนักทางการเมืองให้สูงขึ้น ด้ย (Zagoria, 1974, pp. 29-60)

ดูเหมือนว่าการแบ่งชนชั้นชาวนาในชนบท ด้ยวิธีการดังกล่าวสองวิธีข้างต้นนั้นจะนำไปสู่ข้อ ด้กเถียงที่ยุติลงได้ยากว่า ระหว่าง "ชาวนาว่าง"

กับ “ชาวนาจน” นั้น ชาวนาชนชั้นโตนเป็นชนชั้นที่มีศักยภาพในการต่อสู้และปฏิวัติมากกว่ากัน คล้าคได้วิจารณ์ไว้ว่า “...โดยที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง (dynamic) โครงสร้างชนชั้นในชนบทน้อยเกินไป และมักจะคุ้นแต่ความสัมพันธ์ของชนชั้นชาวนากับชนชั้นผู้ปกครอง โดยมีได้ถึงความรักแค้นในหมู่ชนชั้นชาวนาเอง ประกอบด้วย..ทำให้การศึกษาเรื่องการเมืองชาวนามักเป็นไปเช่นนั้น...” (Clark, 1978, p. 23) จากการศึกษาของเขาโดยการพิจารณาถึงโครงสร้างชนชั้นในภาคเกษตรและการแสดงออกร่วมกันของชาวนาไรต์แลนค์ ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นตัวอย่างที่ดีที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญที่ต่องานการเปลี่ยนแปลงของชนชั้นชาวนาและสังคมประกอบกัน ซึ่งคล้าคพยายามชี้ให้เห็นว่า “...ในแต่ละช่วงประวัติศาสตร์ โครงสร้างทางชนชั้นมีส่วนกำหนดรูปแบบของการต่อสู้ร่วมกันของชาวนาไรต์แลนค์ ได้อย่างไร โครงสร้างชนชั้นดังกล่าวก่อให้เกิดการต่อสู้ที่มีพื้นฐานจากชนชั้นในชนบทที่มีรูปแบบที่หลากหลายได้ อย่างไร และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางชนชั้นในช่วงศตวรรษที่ผ่านมาไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของลักษณะการต่อสู้ รวมทั้งความรักแค้นที่มีศูนย์กลางอยู่ที่ชนบทได้อย่างไร...” (Clark, 1978, p. 23) ทั้งนี้คล้าคได้ให้ข้อสังเกตที่สำคัญเกี่ยวกับการลุกขึ้นสู้ของชาวนาไรต์แลนค์ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 เอาไว้ประการหนึ่งคือ “...ถ้าเราศึกษาถึงการลุกขึ้นสู้อย่างละเอียดรอบคอบ เราจะพบว่าการลุกขึ้นสู้ของชาวนาได้ประกอบด้วยการต่อสู้เพียงอันเดียวที่ต่อเนื่องกันมาตลอด หากแต่ประกอบด้วยการต่อสู้หลาย ๆ ครั้งของชาวนาชนชั้น

ต่าง ๆ ในชนบทซึ่งมีผลประโยชน์แตกต่างกันและบางครั้งก็ขัดแย้งกัน...” (Clark, 1978, p. 24 และดู Table 2., p. 34)

จากการดูถึงความสัมพันธ์ที่ชาวนามีต่อที่ดิน ซึ่งเป็นรูปแบบของความล้มพันธ์ทางการผลิตหลักของชนบทไรต์แลนค์ขณะนั้น คล้าคได้แบ่งชนชั้นในชนบทออกเป็น 5 ชนชั้นด้วยกันคือ ชาวนารับจ้าง (landless laborers) ชาวนากิ่งมีที่นาเอง (laborers-landholders) ชาวนาอิสระที่มีที่ดินเองขนาดเล็ก (small independent land holders) ชาวนาอิสระที่มีที่ดินขนาดใหญ่ (large independent land holders) และเจ้าที่ดิน (landowners) โดยที่ชาวนา 3 ประเภทแรกซึ่งมีผลประโยชน์ที่ไม่แตกต่างกันรวมกันเป็น “ชาวนาจน” (Clark, 1978, p. 26)

การต่อสู้ที่ไร้ความรุนแรงระหว่างชาวนาไรต์แลนค์ชนชั้นต่าง ๆ ในช่วงก่อนเกิดความอดอยากครั้งใหญ่ (great famine) ส่วนใหญ่เป็นการต่อสู้ระหว่างชาวนารายย่อยและชาวนารับจ้างสู้กับชาวนารายใหญ่ (Clark, 1978, p. 27) พอมาถึงช่วงหลังความอดอยาก โครงสร้างชนชั้นในชนบทเหลือเพียงสามชนชั้นใหญ่ ๆ เท่านั้นคือ ชาวนาเจ้าที่ดิน ชาวนาเช่า และชาวนารับจ้าง การต่อสู้ส่วนใหญ่ในตอนนี้กลายเป็นชาวนาเช่าซึ่งมีจำนวนมากที่สุดสู้กับเจ้าที่ดินในเรื่องค่าเช่า (Clark, 1978, p. 31) ซึ่งคล้าคชี้ให้เห็นว่า การเคลื่อนไหวเรื่องค่าเช่านั้นเป็นตัวอย่างที่ดีอันหนึ่งในการชี้ถึงความรักแค้นเรื่องผลประโยชน์ในหมู่ชาวนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ชาวนาจน ทั้งนี้เพราะ “...สำหรับชาวนาจน (ที่ไม่มียี่ที่ดินเอง) แล้ว การยกเลิกระบบการเก็บค่าเช่าก็ไม่อาจสามารถ

ช่วยเหลือให้พวกเขาพ้นจากความยากลำบากได้ สิ่งที่สำคัญสำหรับพวกเขาก็คือ ต้องการให้มีการจัดสรรปันส่วนการถือครองที่ดินกันเสียใหม่...แน่นอนว่า ความต้องการดังกล่าวนี้คงไม่อาจเป็นจริงขึ้นมาได้เพราะนั่นหมายถึงต้องมีการต่อสู้ระหว่างชาวนารายย่อยกับชาวนารายใหญ่...” (Clark, 1978, p. 33) เราอาจพอสรุปได้ว่า แนวการศึกษาของคลาร์กมีประโยชน์อย่างมากสำหรับการวิเคราะห์การต่อสู้ของชาวนาที่เกิดขึ้นเป็นระยะเวลานาน ๆ ในขณะที่มีการปฏิวัติยังไม่ถึง เพราะสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขของเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองนั้น ทำให้ประเด็นปัญหาที่ใช้ในการต่อสู้และชนชั้นชาวนาที่เข้าต่อสู้ในแต่ละช่วงเปลี่ยน ไปด้วยเช่นกัน

อเล็กซานดรอฟ ซึ่งศึกษาถึงการเคลื่อนไหวของชาวนาในแอฟริกาและเอเชียช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับความขัดแย้งในหมู่ชาวนาชนชั้นต่าง ๆ ในยุคใหม่นี้เอาไว้เช่นกันว่า “...ในระยะไม่กี่ปีมานี้ความขัดแย้งในหมู่ชาวนาในประเด็นที่จะใช้ความช่วยเหลือของรัฐในรูปแบบของโครงการสหกรณ์และการพัฒนาชุมชนไปในทิศทางใดนั้นจะเป็นประเด็นที่แหลมคมขึ้น” นอกจากนั้น ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ระหว่างชาวนาจนกับชาวนารายใหญ่หลังการปฏิรูปที่ดินก็เพิ่มขึ้นอย่างมาก เพราะ “หลังจากการปฏิรูป รูปแบบของความสัมพันธ์ทางการค้าและการให้กู้ยืมเงินในชนบทก็เปลี่ยนแปลงไป...เมื่อระบอบสิทธิพลของเจ้าที่ดินเก่าซึ่งเป็นทั้งพ่อค้าและนายทุนเงินกู้ได้แล้ว ชาวนารายก็ได้เริ่มต้นมีอำนาจในการผูกขาดดินเชื้อและการตลาดในท้องถิ่นแถบนั้นแทน

และใช้การกู้ยืมเงินและการค้าเป็นเครื่องมือในการสะสมทุนของตัวเอง นอกจากนั้น ยังทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่าง เมืองกับชนบทเพื่อการขยายขอบเขตอิทธิพลและผลประโยชน์ของพวกนักอุตสาหกรรมและนายทุนการเงินในเมืองออกไปอีกด้วย...” (Alexandrov, 1974, p. 371, 372)

2.3 บทบาทและความสำคัญของผู้นำและองค์กรภายนอก

ในการต่อสู้อย่างรวมหมู่ของชาวนานั้นนับว่าการจัดองค์กรเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างมาก ดังที่วุล์ฟกล่าวไว้ว่า “บ่อยครั้งที่ชาวนาจะคกอยู่ภายใต้ความอยุติธรรม แต่ความอยุติธรรมดังกล่าวนี้จะต้องรวมกันและแสดงออกมาในรูปขององค์กรก่อนที่จะนำไปสู่การกระทำทางการเมืองจริง ๆ...” (Wolf, 1973, p. xiii) มัวร์เองก็กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่า “...รูปแบบของความสมานฉันท์ (solidarity) ในการลุกขึ้นสู้และการปฏิวัตินั้นจะช่วยกระจายความทุกข์ยากของชาวนาไปยังชุมชนชาวนาทั้งหลาย และในทางกลับกันก็จะแปรเปลี่ยนความทุกข์ยากเหล่านั้นให้อยู่ในรูปของกลุ่มสมานฉันท์ที่จะทำการต่อต้านผู้ปกครอง...” (Moore, 1981, p. 475) ที่สำคัญก็คือ การมีองค์กรในการเคลื่อนไหวทำให้สามารถคาดคะเนถึงพฤติกรรมของคนจำนวนมากได้อีกด้วย ทั้งยังก่อให้เกิดการแบ่งงานกันทำ ตลอดจนการมีหน้าที่รับผิดชอบกันต่าง ๆ ของขบวนการ (Migdal, 1974, p.238; Hobsbawm, 1974, p. 14) โดยทั่วไปแล้ว แม้ว่าองค์กรของชาวนาที่จัดตั้งกันขึ้นมาจะเสีย

เปรียบเจ้าที่ดินหรือผู้ปกครองในหลาย ๆ ด้านด้วยกันไม่ว่าจะเป็น การขาคอกกำลังอาวุธ การขาคการสนับสนุนจากชนชั้นอื่นในสังคม หรือการที่ไม่สามารถทำการสู้รบได้เป็นเวลานาน ๆ ก็ตาม แต่เราก็ไม่ควรดูแคลนว่า ชาวนานั้นไม่มีอำนาจอะไรเขาเสียเลย เพราะที่จริงแล้วชาวนามีความสามารถในการรวมกันต่อสู้ พอสสมควร(Hilton, 1974, p. 70) ขอบสบอห์มได้ให้ข้อสังเกตว่า "...ทั้งนี้เพราะ ถ้าพิจารณาโดยทั่วไปแล้ว ชาวนาเป็นกลุ่มคนที่ไม่สามารถทำอะไรให้เกิดขึ้นได้ หากปราศจากการกระทำรวมหมู่..." (Hobsbawm, 1973, p. 14) สำหรับการต่อสู้ของชาวนาในอดีต ลักษณะทางชนชาติ (ethnicity) จะเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการรวมกันของชาวนาเพื่อต่อสู้กับผู้กดขี่ (Deal, 1975, p. 433) ซึ่งในกรณีของไทยจะเห็นได้ชัดเงินจากการศึกษาเรื่องราวของกบฏผู้มีบุญภาคอีสานทั้งหลาย (ดูเช่น Keyes, 1977; ฉัตรทิพย์/ประนุช, 2524 และฉัตรทิพย์/ประนุช, 2525)

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่สำคัญจะขาดเสียมิได้สำหรับการเคลื่อนไหวชาวนาในการจัดองค์กรก็คือ ผู้นำของขบวนการ และจากการศึกษาของฮิลตันพบว่า "...ปัญหาเรื่องผู้นำในการเคลื่อนไหวชาวนานี้ส่วนใหญ่แล้วจะสัมพันธ์แนบแน่นกับอุดมการณ์ (ideology)..." (Hilton, 1975, p. 89) การที่ขบวนการเคลื่อนไหวของชาวนามักตระหนักเรื่องความเท่าเทียมกันและมีเป้าหมายเพื่อการปลดปล่อยตัวเองนั้น ไม่ว่าจะเพราะอิทธิพลจากศาสนาหรือความคิดทางเศรษฐกิจสังคม ความคิดเหล่านี้มักจะมาจากคนที่อยู่ภายนอกที่มีใช้ชนชั้นชาวนา (Hilton, 1974, p. 89; Moore, 1981, p. 479)

แม้ว่าโดยทั่วไปแล้วมาร์กซิสต์ทั้งหลายจะเชื่อว่า ชาวนาไม่อาจปฏิวัติสังคมได้ถ้าปราศจากผู้นำจากภายนอก วูล์ฟก็จะไม่เห็นด้วยกับความคิดนี้มากนัก เขากล่าวว่า "...ในบางครั้งเมื่อชาวนาประสบความสำเร็จในการขจัดผู้มีอำนาจได้แล้วด้วยพลัง ของชาวนาและผู้นำของเขาเอง ชาวนาก็สามารถสร้างสังคมชนบทให้ใกล้เคียงกับที่ตัวเองต้องการมากที่สุดได้..." (Wolf, 1973, p. 294) ข้อสังเกตของวูล์ฟนี่อาจจะเป็นจริงสำหรับการลุกขึ้นสู้ของชาวนาในอดีต แต่สำหรับการปฏิวัติสังคมสมัยใหม่ที่มิได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อเปลี่ยนตัวผู้ปกครองที่กดขี่เอารัดเอาเปรียบ หากแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมเต็มทั้งระบบแล้ว บทบาทของผู้นำจากภายนอกและ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกองกำลังและพรรคปฏิวัติจะเป็นปัจจัยที่ขาดไม่ได้เลย วูล์ฟเองก็ยอมรับถึงข้อเท็จจริงอันนี้เมื่อการศึกษาถึงการปฏิวัติของชาวนากรณีของประเทศรัสเซีย จีนและเวียดนาม (Wolf, 1973, p. 297) แม้แต่สก๊อตเองก็ยังยอมรับว่า "...นอกจากจะมีชาวนาได้รับการปลุกจิกสำนึกแล้ว การปฏิวัติจะสำเร็จได้ก็ต้องมีพรรคหรือมีกองทัพที่มวินัย..." และ "...ซึ่งพรรคแบบเดนินิสก็จะเป็นผู้ก่อให้เกิด การประสานงานและที่ชนะทางยุทธวิธี" เพื่อที่จะเอาชนะความไม่เป็นเอกภาพของชาวนา และบรรลุถึงการยึดอำนาจรัฐในท้ายที่สุด" (Scott, 1980, p. 77, 79) ขอบสบอห์มได้ให้ข้อคิดเห็นที่สำคัญในประเด็นนี้เอาไว้ว่า "...โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเคลื่อนไหวชาวนาระดับชาติแล้ว จิตสำนึกทางชนชั้นข้างต้นและการจัดองค์กรยิ่งจำเป็นต้องมาจากภายนอกอย่างมาก ทั้งนี้เพราะชาวนาเป็นชนชั้นที่เสียเปรียบตลอดมาในประวัติศาสตร์ ฉะนั้นรูป

แบบของจิตสำนึกทางชนชั้นชั้นกัน การแสดงออกในรูปของชนชั้น (class action) และการจัดตั้งองค์กรที่จะพัฒนาแบบเป็นไปเอง (spontaneously) นั้นมีโอกาสเกิดขึ้นได้น้อยกว่ากรรมกร ...นอกจากนี้ในการเคลื่อนไหวของกรรมกรนั้น โอกาสที่ศักยภาพในการขยายความคิดให้เป็นที่ยอมรับนั้นมีอยู่พร้อมแล้ว ในขณะที่การเคลื่อนไหวของชาวนาซาคสังนี้..." (Hobsbawm, 1973, pp. 15-16) ชิลส์ (Edward Shils) เองก็ได้กล่าวเอาไว้เช่นเดียวกันว่า "...แต่ที่จริงแล้ว ยิ่งชาวนาซ่าเป็นคองค่อสู้เพื่อให้หลุดพ้นจากพันธนาการของสังคมน่ามากขึ้นเท่าใด ชาวนาซ่ายังจะมีความต้องการเข้าร่วมประสานกับกลุ่มองค์กรอื่นที่ใหม่กว่ามากขึ้นเท่านั้น ซึ่งในที่นี้การปลุกจิตสำนึกทางการเมืองอย่างมากขององค์กรปฏิวัติก็ตอบสนองความต้องการเหล่านี้ของชาวนาซ่าได้ (Cf. Wolf, 1973, p. 289)

การที่การต่อสู้ของชาวนาซ่าในอดีต แม้ว่าจะได้รับชัยชนะในบางครั้งแต่ก็ไม่อาจจัดระบบสังคมใหม่ได้นั้น เพราะข้อจำกัดทางการรับรู้ของชาวนาซ่าเอง คงจะเห็นได้จากรวบรวมแล้วการลุกขึ้นสู้ของชาวนาซ่าในอิตาลีก็มีเป้าหมายหรือจินตนาการทางสังคม (social imagination) เป็นการกลับไปสู่สังคมน่าที่มีความสงบสุขปราศจากการเบียดเบียนเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน หรือเรียกกันทางลัทธิวิภาษวิทยาว่า "ยุคทอง" นั่นเอง ซึ่งเราจะเห็นถึงการประสานเอาสัญลักษณ์ทางศาสนาไปใช้ควบคู่กับเป้าหมายทางการเมือง เหตุผลที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่า ชาวนาซ่าไม่มีทางเลือกทางอื่นอีก ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องต่อสู้ภายใต้ขอบเขตการรับรู้อันจำกัดของตัวเองและวัฒนธรรมที่คับแคบ ซึ่งนั่นก็

คือ การที่ชาวนาซ่าได้ใช้การวิเคราะห์สังคมน่าด้วยเศรษฐกิจหรือสังคมน่าวิทยา นั้น ทำให้ไม่มีทางเลือกอื่นในการต่อสู้ ฉะนั้นจึงทำให้การต่อสู้ของชาวนาซ่าในอดีตเกือบทั้งหมดมิได้เป็นแบบกรรมกรในเมืองที่มีลักษณะที่แจ่มชัดทางการเมือง

ความคิดของมาร์กซิสต์เรื่องผู้นำคองมาจากภายนอกนั้นได้รับการยืนยันจากรูปธรรมที่เป็นจริงในกรณีของการปฏิวัติรัสเซีย ในหนังสือที่สำคัญของเลนินเรื่อง "จะทำอะไร?" (What Is To Be Done?) ที่เขียนขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1902 นั้น เลนินกำหนดให้นักปฏิวัติอาชีพมีบทบาทในการนำการปฏิวัติ เพราะถ้าปล่อยให้การต่อสู้ของกรรมกรดำเนินไปเองแล้วจะทำให้มีการพัฒนาจิตสำนึกแบบสหภาพแรงงาน (trade-union) ที่เน้นแต่การต่อสู้ทางค่านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว โดยไม่มีการเมือง ในกรณีของชาวนาซ่าก็เช่นกัน ถ้าปล่อยให้ต่อสู้ไปเองโดยค้วของชาวนาซ่าก็จะพัฒนาจิตสำนึกแบบชนชั้นนายทุนน้อยที่คองการจะมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินค้วเหตุนี้จึงคองมีการจัดตั้งกรรมกรและชาวนาซ่าให้อยู่ใต้การชี้นำของพรรคสังคมน่าประชาธิปไตย (Social Democracy) ซึ่งในเวลาต่อมาพัฒนามาเป็นพรรคบอลเชวิค

นอกจากผู้นำและองค์กรจัดตั้งจากภายนอก จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาจิตสำนึกในการต่อสู้ของชนวนการทั้งชนวนการแล้ว บทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การทำหน้าที่ประสานให้เกิดพันธมิตรทางชนชั้น (class alliance) ในหมู่ผู้ที่ถูกเอารัดเอาเปรียบค้วกัน ตลอดจนผู้ที่คองการเห็นความเป็นธรรมในสังคม สิ่งนี้เองที่ทำให้การต่อสู้ของชาวนาซ่าได้โคกค้วเหมือนค้วกับที่เกิดขึ้นใน

อดีตอีกต่อไปที่ผลมักตงเหยด้วยความพ่ายแพ้ของชาวนา การสร้างพันธมิตรทางชนชั้นนั่นเองเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้ศักยภาพที่แท้จริงของชาวนาปรากฏขึ้นก็งจะเห็น ได้จากบทบาทของชาวนาที่มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการโค่นล้มสังคมนเก่าร่วมกับชนชั้นอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชนชั้นนายทุนในการโค่นล้มสังคมนักคินาในอดีต

กล่าวสำหรับชาวนาในโลกที่สามหรือในประเทศทุนนิยมแบบพึ่งพาแล้ว การที่ชาวนามีส่วนเข้าร่วมในการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยประเทศตัวเองให้เป็นอิสระจากแอกของประเทศนักล่าอาณานิคมกับขบวนการรักษชาติทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของประเทศในเอเชียและแอฟริกันนั้น ไม่ว่าจะเป็นการเข้าร่วม โดยตรง ในการเป็นทหารของกองทัพปลดแอกหรือเข้าร่วมโดยอ้อม ในรูปของการให้ความช่วยเหลือด้านอื่นๆนอกจากการเป็นทหารแล้วแล้วแต่มีส่วนสำคัญในการยกระดับจิตสำนึกทางการเมืองของชาวนาอย่างมากด้วยเช่นกัน ที่น่าสังเกตก็คือ ชาวนาจำนวนมากไม่น้อยที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมต่อสู้เพื่อต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เข้าร่วมการต่อสู้ทางชนชั้นร่วมกับขบวนการปฏิวัติแห่งชาติที่มีเป้าหมายในการสร้างสรรค์สังคมใหม่ที่มีความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและการเมืองในเวลาต่อมา มากกว่าที่จะทำการขจัดผู้มีอำนาจเก่าเพียงอย่างเดียว (Alexandrov, 1974, p. 352) เราอาจสรุปได้ว่า ประสบการณ์ที่กว้างขวางของชาวนาที่มีส่วนร่วมกับชนชั้นกรรมกรและชนชั้นอื่นๆในสังคมในการต่อสู้ทั้งเพื่อการปลดปล่อยประเทศชาติและการปฏิวัติสังคมนมีส่วนสำคัญอย่างมากที่ทำให้โลกทัศน์ที่คับ

แคบอนุรักษนิยมของชาวนา ตลอดจนความกลัวที่จะถูกชนค่อสู้ที่มีเรื่อมา ในอดีตนั้นเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิง

จากการศึกษาถึงความสัมพันธ์ขององค์การปฏิวัติกับการเคลื่อนไหวชาวนาในสมัยใหม่นั้น มิกคาล เองก็ให้ข้อสังเกตที่น่าสนใจว่า "...การปฏิวัติชาวนาในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้รับการกระตุ้นโดยกองกำลังของพรรคปฏิวัติที่เข้าไปเคลื่อนไหวการสนับสนุนจากชาวนาโดยตรง โดยที่ขบวนการปฏิวัตินี้เกิดจากพลังภายนอกของชนชั้นชาวนา..." (Migdal, 1974, p.232) และสิ่งนี้เองที่มีส่วนสำคัญอย่างมากที่ทำให้การปฏิวัติของชาวนาในศตวรรษที่ 20 นี้แตกต่างไปจากการลุกขึ้นสู้ของชาวนาในอดีต (Migdal, 1974, p. 226) ดังที่มัวร์เองกล่าวเอาไว้ในทำนองสรรรวมว่า "...กระบวนการของความทันสมัย (modernization) เริ่มต้นขึ้นพร้อมกับการปฏิวัติของชาวนาที่ล้มเหลว และสิ้นสุดลง ในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 20 ด้วยชัยชนะเป็นของชาวนา..." (Moore, 1981, p. 453) ยิ่ง เหมา เกา (Ying-Mao Kau, 1974, p. 270) ซึ่งศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์ในเมืองและชนบทของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ได้สรุปปัจจัยที่สำคัญ 6 ประการในการทำให้การปฏิวัติจีนประสบความสำเร็จ คือ ความปลอดภัยจากการปราบปรามทางการทหาร ฐานที่มั่นของการปฏิวัติที่อิสระ ความสำเร็จในการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ ฐานมวลชนที่เข้มแข็ง กองทัพที่อิสระ และ การมีองค์การนำที่เข้มแข็ง คณะเป็นการยืนยันถึงความสำคัญขององค์การภายนอกได้เป็นอย่างดี

อะไรเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวนาเข้าร่วมขบวนการปฏิวัติ? จากการศึกษานองมิกคาล เขากล่าว

ว่า ปัจจัยที่กำหนดให้ชาวนาเข้าร่วมขบวนการปฏิวัติ ได้แก่ การเกิดขึ้นของผู้นำในการปฏิวัติ (the degree to which revolutionary leadership appear) การมีองค์กรที่มีความสามารถดูดกลืนชาวนา (an organizational framework capable of absorbing peasants) และการขยายอำนาจโดยผ่านการจัดตั้งชาวนา (expanding power through their recruitment) ทั้งนี้ มีทฤษฎีข้อสมมุติฐานที่สำคัญเอาไว้ประการหนึ่งว่า การที่ชาวนาเข้าร่วมในองค์กรปฏิวัตินั้นเป็นความพยายามของชาวนาที่จะแก้ไขปัญหาค้นคว้าและปัญหาของท้องถิ่นที่เกิดจากการเข้าร่วมกับระบบตลาดแบบสมัยใหม่ตามช่องทางที่ขบวนการปฏิวัติเบ็ดเตล็ดให้ (Migdal, 1974, p. 226) ยิ่งไปกว่านั้น ยิ่งอัตราการทำลายแบบแผนทางเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมของชาวนาที่เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างรวดเร็วมากขึ้นเท่าใด โอกาสที่ชาวนาจะเข้าร่วมกับองค์กรปฏิวัติภายนอกก็จะเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น (Migdal, 1974, pp. 252-3) โดยมีทฤษฎีแบ่งการเข้าร่วมขบวนการปฏิวัติของชาวนาออกเป็น 4 ขั้นตอนด้วยกันคือ หนึ่ง ชาวนาปรับตัวให้เข้ากับองค์กรปฏิวัติ สอง ชาวนาเข้าร่วมเพราะต้องการผลประโยชน์ส่วนตัวทางวัตถุและทางสังคมจากขบวนการปฏิวัติ สาม ชาวนาเข้าร่วมเพราะต้องการผลประโยชน์ร่วมสำหรับกลุ่มของคนหรือหมู่บ้านของคน และสี่ ชาวนาเข้าร่วมเพราะต้องการล้มล้างระบบการเมืองที่มีอยู่ และแทนที่ระบบเดิมด้วยบุคคลากร สถาบัน และโครงการขององค์กรปฏิวัติ (Migdal, 1974, pp. 249-50)

จากจุดนี้เองทำให้เราสามารถเข้าใจได้ว่าทำไมเมื่อเรากูชาวนาจากเงื่อนไขความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่เป็นจริงที่ชาวนาเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ชาวนามีได้ลุกขึ้นมาต่อสู้ ทั้งนี้เนื่องจาก ในความเป็นจริงทางสังคมนั้น ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่เอารัดเอาเปรียบ ค้ำรงอยู่ได้ก็เพราะการครอบงำทางอุดมการณ์ความคิดและกลไกอำนาจรัฐของผู้ที่ได้เปรียบ เมื่อเวลาผ่านไปนานแล้ว ถึงเวลานี้เองได้มีบทบาทอย่างสำคัญในการปกป้องความกล้าของชาวนาเอาไว้ แม้แต่เพียงการคิดถึงการทำงานเพื่อทำลายเงื่อนไขของสังคมเก่าก็จะเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก ทั้งนี้เพราะในค่านิยม ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าชาวนาเองได้ทำตัวคุ้นเคยกับระบบดังกล่าวไปแล้วด้วยเหตุนี้เอง การที่ชาวนาจะคิดเปลี่ยนแปลงสังคมเก่าด้วยการเข้าร่วมกับขบวนการปฏิวัติจึงจะเป็นการเสี่ยงอยู่มากสำหรับชาวนา (Migdal, 1974, p. 233) อย่างไรก็ตาม การมีองค์กรปฏิวัติและการเข้าร่วมขบวนการปฏิวัติของชาวนาโดยผ่านกระบวนการการแลกเปลี่ยนทางสังคม (social exchange) นั้นเองที่ทำให้ชาวนามีประสบการณ์และมีโลกทัศน์อันใหม่ที่สำคัญสำหรับการก่อล้มสังคมเก่าทั้งระบบ ตลอดจนมีความเชื่อมั่นในการบรรลุถึงเป้าหมายดังกล่าว (Migdal, 1974, pp. 248-9) ซึ่งแน่นอนว่า ความยากจนและการถูกเอารัดเอาเปรียบของชาวนานั้นเองที่เป็นปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการเกิดขึ้นขององค์กรปฏิวัติ (Skocpol 1982, p. 365) โดยนักปฏิวัติจะเป็นผู้กระตุ้นให้ชาวนาเกิดจิตสำนึกเพื่อผล ประโยชน์ร่วมทางชนชั้น และทราบโดยที่นักปฏิวัติสามารถ

จัดตั้งและรื้อนำขบวนการให้ขบวนการได้รับผลประโยชน์ ขบวนการก็จะเต็มใจเข้าร่วมมือเพื่อปกป้องผลประโยชน์นั้น ตลอดจนให้การสนับสนุนขบวนการปฏิวัติต่อไป ฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกของขบวนการจากการเป็นผู้ถูกกระทำในประวัติศาสตร์ (object of history) มาเป็นผู้กระทำในประวัติศาสตร์ (subject of history) นั้น จึงมิใช่เป็นเรื่องที่จะเกิดขึ้นได้เองโดยอัตโนมัติ หากแต่เป็นกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่พัฒนามาอย่างต่อเนื่องและมีลักษณะวิภาษวิธี เงื่อนไขสำคัญ 2 ประการในการพัฒนาจิตสำนึกในการปฏิวัติ (ของขบวนการ) ตามทัศนะของว็อล์ฟ (H. Welpé) ก็คือ ประการแรก ต้องเชื่อว่า การปฏิวัตินั้นเป็นสิ่งจำเป็น และประการที่สอง ต้องมีความรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ (Cf. Zageria, 1974, p. 41) ซึ่งกล่าวในแง่หนึ่งแล้ว มีแต่องค์กรปฏิวัติเท่านั้นที่จะเป็นหลักประกันสำคัญแก่ชัยชนะของขบวนการ ดังที่กรามสกี (Antonio Gramsci) มาร์กซิสม์คนสำคัญของอิตาลีและของทศวรรษ 1980 นี้ ได้กล่าวถึงความสำคัญขององค์กรปฏิวัติไว้ในทฤษฎี Hegemony ของเขาว่า

“สิ่งที่ควรสังเกตก็คือ กิจกรรมทางการเมืองจะเป็นตัวคอยกระตุ้นให้มวลชนค้นตัวหลุดจากการขอมจำนน หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ กิจกรรมทางการเมืองจะเป็นตัวนำไปสู่การล้มเลิกกฎที่คนหมู่มากยอมรับปฏิบัติ....กิจกรรมนี้เกิดขึ้นจากการขยายตัวของพรรคมวลชนและการรวมตัวกันอย่างแน่นหนาภายใต้ชีวิต (ทางเศรษฐกิจและการผลิต)

ที่รวมหมู่ของมวลชนเอง กระบวนการดังกล่าวจะทำให้ความรู้สึกของมวลชนทั่วไปมิได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างกลไกและโดยบังเอิญอีกต่อไป....หากแต่จะเป็นไปอย่างมีจิตสำนึกและอย่างวิพากษ์วิจารณ์...ด้วยเหตุนี้ ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างมวลชนจำนวนมาก พรรค และกลุ่มผู้นำก็เกิดขึ้น การประสานกลมกลืนเข้าด้วยกันเองที่สามารถทำให้ส่วนประกอบทั้งสามสามารถเคลื่อนไหวไปได้อย่างพร้อมเพรียงกันราวกับเป็น ‘คน ๆ เดียวกัน’...” (Cf. Giovanni, 1979, p. 278)

แน่นอนว่า การวิเคราะห์ชนชั้นในชนบทเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการเข้าใจถึงการแสดงออกรวมทั้งทางการเมืองของขบวนการ ทั้งในแง่ของยุทธศาสตร์และยุทธวิธี เพื่อนำไปสู่การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงสังคมต่อไป แต่ข้อค้อยของการแบ่งชนชั้นขบวนการที่ดูจากความแตกต่างด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจด้วยปัจจัยหนึ่งปัจจัยเดียวไม่อาจทำให้สามารถวิเคราะห์สังคมขบวนการทั้งสังคมซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญกว่าได้ นอกจากนี้ยังทำให้ขาดความเข้าใจถึงพลวัต (dynamic) ของการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างชนชั้นขบวนการอีกด้วย เพราะในความเป็นจริงนั้น พฤติกรรมการเมืองของขบวนการมิได้ถูกกำหนดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว หากแต่ยังประกอบด้วยปัจจัยสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งสังคมขบวนการแต่ละสังคมก็มีข้อแตกต่างปลีกย่อยกันออกไป ด้วยเหตุนี้การวิเคราะห์การเมืองของขบวนการจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ภายในโครงสร้างทั้งค้ำขึ้นตั้ง (vertical) และค้ำนอน (horizontal) (Alavi, 1973b, pp. 52-53)

สรุป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนี้ เราจะเห็นได้ว่า ชาวนาในบางส่วนของโลกได้เปลี่ยนแปลง ภาพพจน์ของตัวเองจากเดิมซึ่งได้รับการมองว่าล้าหลัง อนุรักษ์นิยมไปสู่ภาพพจน์อันใหม่คือ เป็นพลังค้ำ ที่สำคัญอันหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงสังคมจากระบบที่มีอยู่ไปสู่ระบบใหม่ ทั้งนี้เป็นผลมาจากบทบาทของ ชาวนาในการปฏิวัติสังคมของจีนและประเทศโลกที่สามอื่น ๆ การที่ชาวนาสามารถเปลี่ยนตัวเองจาก “ผู้ถูก กระทำในประวัติศาสตร์” มาเป็น “ผู้กระทำ” ในประวัติศาสตร์ก็เพราะชาวนาได้เข้าใจถึงคุณค่าความทุกข์- ยากที่แท้จริงของคนและมีวิธีการแก้ไขความทุกข์ยากนั้นอย่างถูกวิธี ทั้งนี้ก็เพราะมีวิทยาศาสตร์สังคมสมัยใหม่ เป็นเครื่องชี้นำ คำกล่าวสั้น ๆ ของ เหมา เจอ คุง ที่ว่า

“เป็นเวลานานหลายศตวรรษที่เชื่อว่า *การกดขี่และการขูดรีด* เป็นเป็นสิ่งที่ถูก ค้อง *การลุกขึ้นสู้* เป็นสิ่งที่ผิด *ลัทธิมาร์กซ์* ได้ยกเลิกคำกล่าวนี้ *สาระสำคัญ* ของลัทธิมาร์กซ์ ซึ่งมีอยู่มากมายนั้น เราอาจสรุปเหลือเพียงประโยคเดียวคือ *การลุกขึ้นสู้* เป็นสิ่งที่ถูก ค้อง...”

คงจะช่วยยืนยันถึงความเป็นจริงนี้ได้เป็นอย่างดี.

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ ประนุช ทรัพย์สาร (2524)

“เจ้าผู้มิบุยหนองหมากแก้ว”, ใน *ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ, เศรษฐศาสตร์กับประวัติ- ศาสตร์ไทย*, สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, กรุงเทพฯ ๖, หน้า 249-275

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ ประนุช ทรัพย์สาร (2525)

“อุดมการณ์ขบวนการชาวนาอีสาน”, บทความเสนอต่อการประชุมเรื่อง *History and Peasant Consciousness in Southeast Asia* ณ นครโอซาก้า ประเทศญี่ปุ่น 20-27 กันยายน 2525

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2524)

“ปรัชญาและวิวิธวิเคราะห์ของเศรษฐศาสตร์การเมือง”, *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง* 1 : 1, หน้า 5-30

ธรรมนิติย์ วราภรณ์ (2525)

“บทนำ” ใน *วุฒิสัย มุสคิลป์ และ ธรรมนิติย์ วราภรณ์ (บก.)*, *กบฏชาวนา, เอกสารวิชาการ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย*, หน้า 1-16

เหมา เจ๋อ ตุง (1968)

สรรนิพนธ์ เหมา เจ๋อ ตุง, สำนักพิมพ์ภาษากต่างประเทศ ปักกิ่ง, หน้า 3-21, 23-93 และ 595-662

ภาษาต่างประเทศ

Ahmad, Eqbal (1981)

"From Potato Sack to Potato Mash : On the Contemporary Crisis of the Third World", **Monthly Review**, 32 : 10, pp. 8-21.

Alavi, Hamza (1973a)

"Peasants and Revolution", in *Kathlean Gough and Hari P. Sharma (eds.)*, **Imperialism and Revolution in South Asia**, Monthly Review Press, New York, pp. 291-337.

Alavi, Hamza (1973b)

"Peasant Classes and Primordial Loyalties", **Journal of Peasant Studies**, 1 : 1, pp. 23-62.

Alexandrov, Yu.G (1974)

"The Peasant Movements of Developing Countries in Asia and North Africa after the Second World War", in *Henry A. Landsberger (ed.)*, **Rural Protest : Peasant Movements and Social Change**, Macmillan, London, pp. 351-377.

Bêteille, Andre (1979)

Six Essays in Comparatives Sociology, Oxford University Press, Delhi, India.

Brocheux, Pierre (1980)

"Vietnamese Communism and the Peasants : Analogy and Originality in Vietnamese Experience", in *William S. Turley (ed.)*, **Vietnamese Communism in Comparative Perspective**, Westview Press, Colorado, U.S.A., pp. 75-89.

Brow, James (1981)

"Class Formation and Ideological Practice : A Case from Sri Lanka" **Journal of Asian Studies**, 40 : 4, pp. 703-718.

Clark, Samuel (1978)

"The Importance of Agrarian Classes : Agrarian Structure and Collective action in Nineteenth-Century Ireland", **British Journal of Sociology**, 29 : 1, pp. 22-40.

Cumings, Bruce (1981)

"Interest and Ideology in the Study of Agrarian Politics", **Politics and Society**, 10 : 4, pp. 467-495.

Deal, Douglas (1975)

"Peasant Revolts and Resistance in the Modern World : A Comparative View", **Journal of Contemporary Asia**, 5 : 4, pp. 414-445.

Duggett, Michael (1975)

"Marx on Peasants", **Journal of Peasant Studies**, 2 : 1, pp. 159-182.

Fanon, Frantz (1965)

The Wretched of the Earth, translated by *C. Farrington*, MacGibbon & Kee, London.

Giovanni, Biagio de (1979)

"Lenin and Gramsci : State, Politics and Party", in *Chantal Mouffe (ed.)*, **Gramsci and Marxist Theory**, Routledge & Kegan Paul, London, pp. 259-288.

Gramsci, Antonio (1971)

Selections from the Prison Notebooks, edited and translated by *Q. Hoare and G. Nowell Smith*, Lawrence and Wishart, London.

Gurley, J.G. (1976)

Challengers to Capitalism, San Francisco.

Hilton, Rodney H. (1974)

"Peasant Society, Peasant Movements and Feudalism in Medieval Europe", in *Henry A. Landsberger (ed.)* (See in Alexandrov), pp. 67-94.

Hobsbawm, Eric J. (1973)

"Class Consciousness in History", in *Istvan Meszaros (ed.)*, **Aspects of History and Class Consciousness**, Routledge & Kegan Paul, London, pp. 5-21.

Kau, Ying-Mao (1974)

"Urban and Rural Strategies in the Chinese Communist Revolution", in *John*

Wilson Lewis (ed.), Peasant Rebellion and Communist Revolution in Asia, Stanford University Press, California, pp. 253-270.

Kolakowski, Leszek (1982)

Main Currents of Marxism, Volume 3: The Breakdown, translated from the Polish by *P.S. Falla*, Oxford University Press, London.

Landsberger, Henry A. (1969)

"The Role of Peasant Movements and Revolts in Development", in *Henry A. Landsberger (ed.), Latin American Peasant Movements*, Cornell University Press, New York, pp. 1-61.

Landsberger, Henry A. (1974)

"Peasant Unrest: Themes and Variations", in *Henry A. Landsberger (ed.) (See Alexandrov)*, pp. 1-64.

Lenin, V.I. (1975)

The Land Question and the Fight for Freedom (Articles and Speeches), Progress Publishers, Moscow.

Lewis, John Wilson and Hartford, Kathleen J. (1974)

"Introduction", in *John Wilson Lewis (ed.) (See Kau)*, pp. 1-28.

Löwy, Michael (1981)

The Politics of Combined and Uneven Development: The Theory of Permanent Revolution, Verso Editions and NLB, London.

Marx, Karl (1973)

Surveys from Exile, Political Writings, Volume 2, edited and introduction by *David Fernbach*, Penguin Books, London.

Marx, Karl (1977)

Early Writings, introduced by *Lucio Colletti*, Penguin Books, London.

Meisner, Maurice (1974)

"Utopian Socialist Themes in Maoism", in *John Wilson Lewis (ed.) (See Kau)*, pp. 253-270

Meszaros, Istvan (1973)

"Contingent and Necessary Class Consciousness," in *Istvan Meszaros (ed.) (See Hobsbawm)*, pp. 85-127.

Migdal, Joel S. (1974)

Peasants, Politics, and Revolution: Pressures toward Political and Social Change in the Third World, Princeton University Press, Princeton.

Mohun, Simon (1979)

"Ideology, Knowledge and Neoclassical Economics : Some Elements of A Marxist Account", in *Francis Green and Peter Nore (ed.)*, **Issues in Economic Theory : A Critical Approach**, Macmillan Press, London, pp. 231-272.

Moise, Edwin E. (1982)

"The Moral Economy Dispute : Review Essay", **Bulletin of Concerned Asian Scholars**, 14 : 1, pp. 71-77.

Molyneux, John (1978)

Marxism and The Party, Pluto Press, London.

Moore, Jr. Barrington (1981)

Social Origins of Dictatorship and Democracy : Lord and Peasant in the Making of the Modern World, Penguin Books, London.

Mouffe, Chantal (1979)

"Hegemony and Ideology in Gramsci", in *Chantal Mouffe (ed.)* (See Giovanni), pp. 168-204.

Paige, Jeffery M. (1975)

Agrarian Revolution : Social Movements and Export Agriculture in the Underdeveloped World, Free Press, New York.

Popkin, Samuel L. (1979)

The Rational Peasant : The Political Economy of Rural Society in Vietnam, University of California Press, Berkeley.

Poulantzas, Nicos (1974)

Fascism and Dictatorship : The Third International and the Problem of Fascism, Translated from the French by *Judith White*, New Left Book, London.

Roberts. Ron E. and Kloss, Robert Marsh. (1979)

Social Movements : Between the Balcony and the Barricade, The C.V. Mosby Company, St. Louis.

Rude, George (1980)

Ideology and Popular Protest, Lawrence and Wishart, London.

Scott, James C. (1972)

"The Erosion of Patron-Client Bonds and Social Change in Rural Southeast Asia", **Journal of Asian Studies**, 32: 1, pp. 5-37.

Scott, James C. and Kerkvliet, Ben (1973)

"The Politics of Survival : Peasant Response to 'Progress' in Southeast Asia",
Journal of Southeast Asian Studies, 4 : 2, pp. 241-268.

Scott, James C. (1978)

The Moral Economy of the Peasant : Rebellion and Subsistence in Southeast Asia, Yale University Press, New Haven.

Scott, James C. (1980)

"Hegemony and the Peasantry" in *S. Matsumoto (ed.)*, **Southeast Asia in A Changing World**, Institute of Developing Economies, Tokyo, pp. 54-81.

Slaughter, Cliff (1975)

Marxism and the Class Struggle, New Park Publications, London.

Skocpol, Theda (1982)

"What Makes Peasants Revolutionary", **Comparative Politics**, 14 : 3, pp. 351-375.

Stinchcombe, Arthur L. (1961)

"Agricultural Enterprise and Rural Class Relations", **The American Journal of Sociology**, 6 : 2, pp. 165-176.

Swingewood, Alan (1979)

Marx and Modern Social Theory, Macmillan press, London.

Wilbur, C. Martin (1970)

"The Influence of the Past : How the Early Years helped to shape the Future of the Chinese Communist Party" in *John Wilson Lewis (ed.)*, **Party Leadership and Revolutionary Power in China**, Cambridge University Press, London, pp. 35-68.

Wildman, Allan (1978)

"Mouvement Ouvrier et Révolution Bourgeoise chez Lénine", dans **Histoire du Marxisme Contemporain**; tome 4 : Lénine, par Fondation Giangiacomo Feltrinelli, éditions 10 : 18, Paris, pp. 73-136.

Wolf, Eric R. (1973)

Peasant Wars of the Twentieth Century, Harper Torch Book edition, New York.

Zagoria, Donald (1974)

"Asian Tenancy System and Communist Mobilization of the Peasantry", in *John Wilson Lewis (ed.)*, (See Kau), pp. 29-60.